הישיבה הארבע־מאות־ושלושים־ושתים של הכנסת החמישית

יום שני, ח' שבט תשכ"ה (11 ינואר 1965)
ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.01

א. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר ק. לוז:

אני פותח את ישיבת הכנסת. תחילה נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

סגן מזכיר הכנסת א. צידון:

ברשות יושב־ראש הכנסת, הנני מתכבד להודיע כי הונחו על שולחן הכנסת:

1) לקריאה שניה ושלישית — חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס' 21), תשכ"ה—1965 — שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט.

2) לדיון מוקדם — חוק הגנת הדייר (תיקון), תשכ"ה—1965 — הצעת חבר־הכנסת ב. עוזיאל.

3) מסקנות ועדת הפנים בענין התנהגות קצין משטרה ועמדת שר המשטרה.

4) אמנה בין־לאומית בדבר דיכוי זיופי מטבע — מטעם משרד המשפטים.

ב. שאילתות ותשובות

היו"ר ק. לוז:

עתה נשמע שאילתות ותשובות.

1. תאורה בכביש פתח־תקוה—בני־ברק

חבר־הכנסת מ. חזני שאל את שר התחבורה ביום י"ח בטבת תשכ"ה (23 בדצמבר 1964):

הקטע של כביש תל־אביב — פתח־תקוה, המתחיל לאחר הכניסה הראשית לבני־ברק והמסתיים ליד בית־חולים „גהה", הוא כולו חשוך, ללא תאורה כל שהיא. הקטע הומה מהולכי־רגל ורוכבי אופניים עד שעות הלילה המאוחרות מחוסר מדרכות, וכן הוא על־פי־רוב משובש, בשל תיקונים וחפירות. דבר זה מסכן את העוברים־ושבים וגורם טרדות ומתח בלתי־רגילים לנוהגים ברכב.

לכן אודה לכבודו אם ישיבני:

אילו אמצעים בדעתו לנקוט על מנת שהגורמים האח־ראים לכך יתקינו תאורה לאורך הקטע הנ"ל ככל המוקדם?

שר־התחבורה י. בר־יהודה:

הקרן לבטיחות בדרכים, המופקדת בידי משרד התח־בורה, נוהגת לשתף עצמה במימון עבודות בטיחות שו־נות, וזה כמובן במסגרת התקציב, הלא־גדול, העומד לר־שותה. כדי להגדיל את סכומי הכסף שיועמדו לרשות עבודות הבטיחות, נוהגת הקרן להקציב סכומים במידה שאף הר־שות המקומית משתפת עצמה במצווה זו.

לפני מספר חודשים הועלתה התביעה לגשת להארת קטע הכביש הראשי העובר בתוך בני־ברק. הנהלת הקרן החליטה להעמיד לרשות הדבר 82,500 ל"י, דהיינו 50% מהסכום הדרוש, כמובן בתנאי שסכום שווה יוקצב על ידי עיריית בני־ברק.

עבודות הרחבת הכביש מנעו את האפשרות לבצע עד כה את העבודה, והנני מקווה שעם סיומן תקציב גם עי־ריית בני־ברק את חלקה, והעבודה אמנם תבוצע.

2. כניסת כוהנים לבית־החולים „הדסה" בירושלים

חבר־הכנסת י. כץ שאל את שר הבריאות ביום י"ז בטבת תשכ"ה (22 בדצמבר 1964):

הרבנות בירושלים הכריזה שאסור לכוהנים להיכנס לבית־החולים „הדסה", וזה לאחר פניות מרובות שהמצב יתוקן בהתאם להלכה. דבר זה מעיק על כוהנים מאושפזים ומונע ביקור חולים מכוהנים.

ברצוני לשאול:

א. האם ידועה לכבודו העובדה הזאת?

ב. מה בדעת כבודו לעשות למען תיקון מהיר של המעוות?

סגן שר הבריאות י. רפאל:

הנהלת בית־החולים „הדסה" בירושלים מודיעה לי:

בית־החולים קשור עד כה עם המעבדות הפריקליניות בשישה פרוזדורים. בחמישה מהם הותקנו דלתות עם מנג־נוני סגירה אוטומטיים לפי הנחיות הרבנות. בפרוזדור השי־שי, שנפרץ עם בניית אולמי ההרצאות, מותקנת עתה דלת כזאת, ואנו מקווים כי תתחיל לפעול אוטומטית בעוד ימים מספר.

מכאן ברור שהסתדרות מדיצינית „הדסה" והאוניברסי־טה עושות את כל אשר ביכולתן כדי למלא את בקשתה והנחיותיה של הרבנות בענין זה ועל ידי כך לאפשר לכו־הנים לבקר בבית־החולים.

3. מניעת התייקרות בלתי־סבירה של תרופות

חבר־הכנסת ב. כהן שאל את שר הבריאות ביום כ"ג בטבת תשכ"ה (28 בדצמבר 1964):

בעתון „הארץ" מיום 23 בדצמבר 1964 נמסר, שממ־חצית חודש ינואר 1965 צפויה התייקרות חסרת תקדים

במחירי כל התרופות הנמצאות בשימוש בארץ. ההתייקרות תגיע עד 100 אחוז ויותר. היא תבוא כתוצאה מאגרות בדיקה גבוהות שהוטלו לאחרונה על פי צו משרד הבריאות. כן נמסר שבעקבות הצו הנדון צפויה גם הפסקת יבואם של כמה תכשירים רפואיים.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכונות הידיעות הנ״ל או מה מידת נכונותן?

2. אם נכונות הן — האין בהתייקרות ניכרת של מחירי התרופות סכנה לבריאות העם ונטל נוסף על חולים רבים?

3. אם כבודו עומד על תוקף הצו הנדון — אילו אמצעים בדעתו לנקוט כדי למנוע נזק לבריאות העם?

סגן שר הבריאות י. רפאל:

הצו החדש בא להסדיר את הייצור והיבוא של תרופות מבחינת טיבן, תוך מגמה למנוע שימוש מוגזם של תרופות בלתי־חיוניות. הייצרן המקומי חייב לפי צו זה לבדוק כל חומר גלם וכן כל אצווה של תכשיר מוגמר. אותה חובה חלה על היבואן תמורת אגרה של 10 ל״י בלבד. תשלום זה נקבע עוד בשנת 1952. מאז חל כמובן שינוי ניכר בהוצאות הכרוכות בבדיקות ולכך הפנה מבקר המדינה את תשומת לבנו והציע להתאים את התשלום למציאות.

ועדת האגרות הבין־משרדית הסכימה לשיעור האגרות האלה.

רישום ובדיקות של תכשירים רפואיים קיימים שנים רבות בכל ארץ נאורה והתשלומים הם גבוהים פי כמה מכפי שנקבעו אצלנו.

תשלום האגרות לא יגרור אחריו התייקרות בלתי־סבירה.

התעשיה בארץ התחייבה לספוג את הוצאות הרישום והבדיקות ואין מקום להפלות לרעה את התעשיה בארץ לגבי הייצרן מחוץ. גם היבואן יתבקש לדאוג לסידור דומה.

4. הסדר יחסי העבודה בבית־החולים הממשלתי בנהריה

חבר־הכנסת ב. ארדיטי שאל את שר הבריאות ביום כ״ו בטבת תשכ״ה (31 בדצמבר 1964):

בעתון „דבר" מ־29 בנובמבר שנה זו פורסמה ידיעה על סכסוך עבודה בבית־החולים הממשלתי בנהריה ועל התנהגות הנהלת בית־החולים כלפי העובדים, שהתבטאה, לדברי העתון, בהפחדה ובזלזול כלפי דרישותיהם.

אי לכך אודה לכבודו אם יואיל להשיבני:

1. הנכונה הידיעה הנ״ל?

2. כיצד נהגה הנהלת בית־החולים ומה היו דרישות הרופאים?

3. מהי עמדת משרד הבריאות לגבי הסכסוך הנ״ל?

4. מה עשה המשרד ומה יש בדעתו לעשות כדי ליישב את המחלוקת?

סגן שר הבריאות י. רפאל:

א. בבית־החולים הממשלתי בנהריה לא הוכרז על סכסוך עבודה. ועד העובדים במקום ומועצת הפועלים בנהריה ביקשו בירור עם הנהלת בית־החולים על יחסי העבודה בין ההנהלה והוועד.

ב. ביזמת הנהלת המשרד התקיימה ישיבה ביום 2 בדצמבר 1964, בהשתתפות כל הנוגעים בדבר, בה נשמעו טענות הצדדים ונקבעו הנחיות לפתרון הבעיות שהיו שנויות במחלוקת.

הנושאים שהועלו לא נגעו לדרישות מצד הרופאים.

ג. בעקבות פגישה זו התקיימו עוד שתי פגישות בבית־החולים הממשלתי בנהריה, בהשתתפות הוועד ומועצת הפועלים, ולאחר שדנו בכל הטענות שהועלו על ידי הוועד בכתב, נחתם זכרון־דברים המיישב את הבעיות לשביעות רצון כל הגורמים.

ג. חוק דיני ערבות, תשכ״ה — 1964 *)

(קריאה ראשונה)

היו״ר ק. לוז:

אנחנו עוברים לסעיף ב׳ בסדר־היום: חוק דיני ערבות, תשכ״ה—1964, קריאה ראשונה — תשובת שר המשפטים.

שר־המשפטים ד. יוסף:

כבוד הישב־ראש, כנסת נכבדה. כל הנואמים עמדו על השאלה ממי רשאי הנושה לדרוש תחילה את מילוי החיוב, אם מן הערב או מהחייב העיקרי. אין להתפלא על כך, כי זאת היא בעיה מרכזית המעצבת את אופיה של הערבות. החוק המוצע קובע בנידון זה, שעל הנושה לפנות קודם כל אל החייב העיקרי, ולאו דווקא בתביעה משפטית — הוא יכול למשל לשלוח לו הודעה בכתב — ואם החייב אינו משלם תוך מועד קצר, 48 שעות, רשאי הנושה לתבוע לדין את הערב או את החייב או אפילו את שניהם יחד.

על הסדר זה נמתחה ביקורת גם על־ידי חבר־הכנסת קושניר וגם על־ידי חבר־הכנסת גרוס וקלמר. חבר־הכנסת קושניר טוען כי יש למצות תחילה את ההליכים המשפטיים נגד החייב, ורק לאחר מכן, בלית ברירה, לתבוע מן הערב. נימוקו הוא, כי לערב אין כל טובת הנאה מלבד הרצון לגמול טובה ולעזור לחייב, ואם ילחצו עליו לשלם ראשון, כי אז ינעלו דלת בפני מתן ערבויות. חברי־הכנסת קלמר וגרוס מוסיפים לטענות אלו, שהחוק המוצע סוטה בנידון זה מהמשפט העברי, שלפיו לא ייפרע מן הערב תחילה עד שיתבע את הלווה לדין, ובית הדין יחייבהו, ואם אין לו מה לשלם, אז ייפרע מן הערב.

אני משער, חברי הכנסת, שלא אפתיע אתכם אם אומר לכם, כי שאלה זו שנויה במחלוקת לא רק על במה זו, וכי גישתם של חוקי העמים אליה אינה כלל וכלל אחידה.

אסביר בקצרה משום מה נראה לי שהנוסח שהצענו עדיף. ראשית כל, לפי החוק הקיים היום בישראל, אין הנושה חייב לתבוע תחילה מן החייב העיקרי. החייב העיקרי והערב הם מעין חייבים הדדיים, וזכותו של הנושה לפנות לאחד או לשני לפי בחירתו. זו גם הגישה של המשפט האנגלי. ואף נותן ה־Aval בשטר חליפין הוא ערב המתחייב לתשלום החוב ביחד עם האדם שלמענו ערב.

רוחוק ממני, חברי הכנסת, לטעון שיש לקבל את הוראות החוק הקיים כמות שהן, כי הרי אני בא לפניכם על מנת

*) „דברי הכנסת", חוב׳ י״א, עמ׳ 667.

להציע שיפורים. אולם המדובר כאן בשטח של יחסי עסקים ומסחר, ולגביהם ענין של נוהג חשוב עד מאד. כיום, כאשר אדם מתחייב כערב, הרי ידוע לכל הצדדים כי אפשר לתבוע ממנו תחילה. אנחנו נמצאים במציאות מסויימת: עורכי־הדין, אנשי העסקים וכלל הציבור התרגלו למצב מסויים והם נותנים לערבות משמעות ספציפית, שאין אנו יכולים להתעלם ממנה, אלא אם כן ישנה סיבה מיוחדת לעשות כן.

אומר חבר־הכנסת גרוס: הערב עשה טובה לחברו מתוך התנדבות ורצון טוב, ולכן יש להתחשב בכך ולא לחייב אותו שיהיה האחראי העיקרי שישלם. נראה לי כי ישנה כאן אי־הבנה. נכון הוא שברוב המקרים אדם מתחייב כערב על מנת להיטיב עם החייב שהוא ידידו או קרובו. אולם אנו עוסקים בזכויותיו של הנושה, והרי לנושה לא נעשתה כל טובה. הנושה הסכים להיכנס למשא־ומתן עם החייב בתנאי שמישהו יערוב לו, וחזקה עליו שהתכוון לשמור לעצמו את הזכות המלאה לגבות את החוב בהקדם. ומה מציעים כאן? שקודם כל יפנה בתביעה כלפי החייב וימצה את כל ההליכים המשפטיים, לרבות ביצוע פסק הדין, ואם לא יצליח בזאת, יתחיל מחדש כלפי הערב. חבר־הכנסת קושניר. שהוא עורך־דין מנוסה, יודע יפה מה מצפה לנושה. כפי שאמרתי בדברי הפתיחה, אינני דואג לבנקים ולאנשי העסקים הגדולים. הם ידעו לשמור על זכויותיהם, על ידי הכללת תנאים מתאימים בשטר הערבות. אולם שומה עלינו לשמור גם על זכויותיו של האדם הקטן, אשר הלווה כספים בהסתמכו על הערבות ונמצא רודף אחרי כספו משך תקופה ארוכה.

כפי שכבר הסברתי, לפי החוק המוצע יכול הנושה לגבות ממי שרוצה ובתנאי שדרש תחילה מהחייב העיקרי ולא נענה תוך 48 שעות. ייתכן שתקופה זו היא קצרה, ואולי אפשר להאריכה בכמה ימים, אולם העיקר הוא שאדם שקיבל ערבות ועל סמך ערבות זו הסכים להלוות כספים לחברו או להעניק לו טובת הנאה אחרת, לא יהא נאלץ בתנאים הקיימים אצלנו למצות את ההליכים המשפטיים כלפי החייב ורק לאחר מכן לפנות אל הערב שבו נתן בטחונו. לו הלכנו בדרך זו, היינו הורסים את המוסד הפיננסי החשוב של ערבות, ובזה היינו גורמים נזק רב לכלכלה במדינה.

ברצוני להוסיף, כי החוק המוצע איננו מונע בכלל את האפשרות לכלול בשטר הערבות תנאי שלפיו יהא הנושה חייב לתבוע לדין בראשונה את החייב העיקרי. אולם מסו־פקני אם יהיו נושים רבים אשר יסכימו לתנאי כזה.

לשם הגנתו של הערב טוען חבר־הכנסת גרוס גם נגד סעיף 21 (ג). אני חושש כי גם כאן קיימת אי־הבנה. כי הרי מה קובע סעיף 21? הוא נותן לערב את הזכות להסתלק מן הערבות כאשר זו הלה על חוב העתיד לבוא, כל עוד חוב זה טרם נוצר. אדם, למשל, מתחייב כערב כלפי בנק בעד הלוואה שאותו בנק יעניק לפלוני באחד באפריל הבא. בדרך כלל התחייבות לעתיד לבוא תופסת ואין אחד הצדדים רשאי להשתחרר ממנה. כאשר תעשיין, למשל, מתחייב למסור סחורה כעבור שנה, הוא חייב למסור את הסחורה. לגבי הערבות, בהתחשב במצבו המיוחד של הערב ועל מנת להגן עליו, קבענו יוצא מן הכלל: בטרם ניתן הכסף הוא רשאי להסתלק מערבותו בתנאי שיודיע על כך לנושה בכתב. וסעיף 21 (ג), שעליו מותח חבר־הכנסת גרוס ביקורת, מוסיף לאמור: „ניתנת הערבות על דעת החייב והסתלק הערב ממנה, כאמור, בלי שמסר לחייב זמן סביר קודם לכן הודעה על כוונתו לעשות כן, יפצה הערב את החייב בעד הנזק שנגרם לו בשל אי־מסירת הודעה". נראה לי כי אין ספק שערב המסתלק מערבותו, חייב להודיע לחייב העיקרי, כי אינו יכול לסמוך עליו עוד. נכון הוא שהערב רק עשה טובה לחייב, אולם אין הוא רשאי לזלזל בזכויותיו, כי הרי הוא המתחייב לעשות לו את הטובה הזאת. ייתכן למשל שהחייב העיקרי התחיל לעשות את הפעולות הדרושות לשם ביצוע חוזה ההלוואה, והוציא על כך כספים, או שגרם לו נזק אחר מפאת אי־הודעה על ההסתלקות שבאה במפתיע. אני סבור כי במקרה כזה עלינו לשמור גם על האינטרסים של החייב.

סעיף 15 נותן הזדמנות נוספת לחבר־הכנסת קושניר לתבוע את הגנתו של הערב. סעיף זה מורה, שהערב לא יהא זכאי לשיפוי מן החייב, במידה שטענת הגנה נאותה, שעמדה לחייב נגד החיוב הנערב, היתה עשויה לשחרר את הערב והטענה היתה ידועה לערב ולא התגונן בה. למשל, החיוב הנערב היה בטל מפאת רמאות או הטעיה של אחד הצדדים, ולאור האמור בסעיף 5, ש„אין הערבות תופסת אלא בחיוב בר־תוקף", היתה זו עילה טובה שלא לקיים את הערבות. אולם כשנתבע הערב לשלם, לא התגונן בבית המשפט בטענה שהחיוב אינו בר־תוקף, וכתוצאה מכך חוייב לשלם. עכשיו הוא פונה לחייב ודורש ממנו שיחזיר לו מה ששילם. נראה לי כי אם יש כאן חשש לקנוניה, הרי אין זה בין החייב והנושה, אלא בין הנושה והערב על חשבון החייב.

סעיף 12 מסדיר את זכותו של הנושה כאשר שניים ערבו חיוב אחד. העקרון הוא, שהנושה רשאי לדרוש ולתבוע ממי שירצה, והוא בבחינת פירוש רצונם של הצדדים, דהיינו כשאין כוונה אחרת משתמעת. ואכן כאשר הנושה דורש שני ערבים, יש להניח שכוונתו היתה להבטיח את עצמו פעמיים.

נשאלת כאן השאלה: מדוע ישלם רק אחד? למעשה סעיף 12 קובע רק את זכות הדרישה, ויש לקרוא אותו בשילוב עם סעיף 19(א), שבו נאמר כי „שניים שערבו חיוב אחד, ישאו בינם לבין עצמם בנטל הערבות איש לפי חלקו בערבות". במלים אחרות: הנושה רשאי לדרוש את מילוי החיוב מאחד הערבים. אולם לערב ששילם ישנה זכות החזרה כלפי השני, על מנת שנטל החיוב הנערב יתחלק ביניהם באופן פרופורציונלי.

היו גם מספר הערות שהתייחסו ליצירת קשר הערבות וכן לבעיות ניסוח.

נאמר למשל, כי קיימת סתירה בין סעיף 2, שלפיו הערבות נוצרת על פי התחייבות בכתב, ובין סעיף 3, הקו־בע שהטענה, שהערבות לא ניתנה בכתב, לא תישמע לגבי מה שנתמלא על־ידי הערב. על נקודה זו עמדתי כבר בדברי הפתיחה והסברתי אז שאם רואים בכתב אלמנט קונסטי־טוטיבי, קשה להסכים מנקודת מבט ה„לוגיקה המשפטית" שערבות שלא ניתנה בכתב עשויה לתת תוצאות משפטיות חיוביות. מאידך, מאחר שנקודה זו משכה את תשומת לבם של חברי הכנסת, אתן גם את הצד השני של המטבע: אני סבור שהמחוקק אינו צריך לראות עצמו קשור באופן עיוור לעקרונות, וכי שומה עליו לקבוע הוראות סבירות וצודקות. אם אני חוזר לנקודה שמעסיקה אותנו, אני צריך להודות שלבי אינו שלם עם ערב אשר מילא את דבר הערבות ולאחר מכן נמלך בדעתו וחזר בו, בנימוק שהוא התחייב בעל־פה ולא בכתב. נראה לי שישנו כאן פסול מוסרי, דבר שאינו מוצדק.

חבר־הכנסת קושניר שואל מה משמעות המלים: „הערבות נוצרת בהתחייבותו של הערב בכתב ובמפורש". אם זה בכתב, כך הוא אומר, מה זה לא במפורש? אדם יכול לשלוח לנושה

מכתב שבו הוא כותב לו בזו הלשון: „בנוגע להלוואה שאתה עומד לתת לפלוני, אל תדאג...". אינני חושב שמלים בעל־מא עשויות לחייב אדם כערב. אמנם אין זה הכרח להשתמש דווקא במלה „ערב", אולם הכוונה להתחייב כערב צריכה להיות מפורשת, והתנאי השני שהיא תהיה מובעת בכתב.

חבר־הכנסת קושניר מסתייג פה ושם גם מצורת הניסוח של הוראות שונות. בסעיף 10, למשל, נאמר: „הנושה זכאי לדרוש מן הערב את מילוי ערבותו בלא שדרש תחילה מן החייב מילוי חיובו, באחת הנסיבות האלה:... (3) החייב מת או שאין לנושה אפשרות מעשית להמציא לו את הדרי־שה". חבר־הכנסת קושניר שואל מה פשר המלים „שאין לנושה אפשרות מעשית להמציא לו את הדרישה". הכוונה למקרים שבהם משתמט החייב מקבלת התובענה, או שמקום הימצאו אינו ידוע לנושה, וכדומה. אינני חושב שטוב נעשה אם נפרט את הקטלוג של כל המקרים העלולים להתעורר במציאות. כן לא נראה לי שהמונחים „זמן סביר" בסעיף 4 ו„הוצאות סבירות" בסעיף 14 דורשות השלמה. בתי־המשפט התנסו כבר בהם וכל פירוט־יתר עשוי רק להזיק להפעלת החוק.

חברי כנסת נכבדים, בדברי הפתיחה לחוק המוצע הצ־בעתי על הקושי המיוחד לקבוע את איזון האינטרסים בין הנושה, החייב והערב. מצד אחד, הערב ראוי להגנה מיו־חדת, מאחר שבדרך כלל הוא מתחייב על מנת להיטיב עם החייב. מאידך, אילו החוק היה מעניק לו הגנה מרחיקת־לכת, כי אז לא רק שהנושה היה עלול לצאת מקופח, אלא כל מוסד הערבות היה מפסיד מערכו, היות וקשה לשער שנושה יסכים לקבל ערבות בלתי־יעילה. אשר לחייב — אין גם להפקיר אותו לקנוניות בין הנושה והערב.

רוב הנואמים עמדו על זכויותיו של הערב, ואחד מהם אף טען כי החוק המוצע מטיל יותר מדי אחריות על הערב ואף מקפח אותו.

תסכימו אתי שבעיות אלו הן מסובכות, וכי הפורום המת־אים ביותר לשם ליבונן היא ועדת החוקה, חוק ומשפט, שאליה אני מציע להעביר את הצעת החוק.

היו״ר ק. לוז:

יש הצעה אחת — להעביר את הצעת החוק לוועדת החו־קה, חוק ומשפט. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק דיני ערבות, תשכ״ה—1964, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

ד. חוק ההתיישנות (תיקון), תשכ״ה—1964 *)

(קריאה ראשונה)

היו״ר ק. לוז:

אנו עוברים לסעיף ג׳ בסדר־היום: חוק ההתיישנות (תיקון), תשכ״ה—1964, קריאה ראשונה, — תשובת שר המשפטים.

שר־המשפטים ד. יוסף:

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. בוויכוח על הצעת החוק השתתפו שני חברי כנסת — חברי־הכנסת טובי וקלמר — בדברים קצרים. גם דברי יהיו קצרים, כי שתי הבעיות שעו־ררו המתווכחים לא נגעו, לאמיתו של דבר, לגופה של הצעת החוק.

הצעת החוק, כפי שהדגשתי בדברי פתיחתי, לא באה לחדש דבר, אלא לתקן סתירה שהוכנסה בטעות בחוק משנת תשי״ח. היא באה להעמיד את נוסחו על כוונתה האמיתית של הכנסת משנת תשי״ח, היינו לקבוע תקופת התיישנות של 25 שנה לקרקעות בלתי־מוסדרים מכל סוג. אם חבר־הכנסת טובי סבור שתקופת התיישנות זו אינה הולמת, אם יש בה פגם, אם כדבריו היא חלק „ממדיניות של נישול" — הוויכוח הזה היה צריך להתנהל בקשר לחוק העיקרי משנת תשי״ח. ואמנם הכנסת ראתה אז בהוראה בדבר תקופת הת־יישנות של 25 שנה, ולא 10 או 15 שנה, מדיניות חיובית ודבר רצוי, ולא קרה מאומה מאז אשר עשוי להצדיק שינוי בעמדתה של הכנסת. לדעתי, לגופו של ענין אין כל יסוד לטענה. לשווא מתעלם חבר־הכנסת טובי מן המציאות ומייחס לממשלה מדיניות שאין לה.

חבר־הכנסת קלמר שאל שאלה הנראית, לכאורה, צודקת: אם מצד אחד מציעה הממשלה ביטול תחולת חוק ההת־יישנות משנת תשי״ח על מקרקעין, ובעצם ביטול הוראותיו לענין ההתיישנות וקביעת הוראות שונות בכלל תחתיהן, מה ראתה לתקן עכשיו חוק זה בקשר להתיישנות במקרקעין?

לזה רוצה אני לומר, שהממשלה מצווה לא רק לדאוג לחוק טוב ומסודר, אלא גם לניהול תקין של עניני המדינה. הממשלה הגישה לכנסת את חוק המקרקעין זה מקרוב. אין אנו יכולים לדעת מתי יתקבל החוק ומתי יתחיל לפעול. אין מי שמצפה יותר ממני לקבלתו המהירה והמוקדמת, אך ייתכן גם שהדבר לא יהיה כל כך מהר, וספק אם יהיה זה בכנסת הזאת. אם קבלת חוק המקרקעין תידחה, עשויה תקופת הדחיה להיות קובעת לגבי זכויות המדינה בקרקעות מסויימים ובמספר לא מבוטל. לכן מציעה הממשלה את התיקון האמור. מה גם שבית המשפט העליון הצביע על הצורך בתיקון — ולא בגלל מדיניות זו או אחרת, אלא מחמת שהיתה כאן טעות המביאה לידי סתירה ממש. מצב זה, סבורני, אין הממשלה צריכה להשאיר כמות שהוא בס־פר החוקים. כמובן, אלמלא נימוקים אלה, היתה הממשלה שוקלת אם רצוי לתקן חוק העומד לפני ביטול. אך במקרה זה סבורני שהממשלה היתה מצווה להגיש את הצעת התיקון הזאת, ואני מקווה שהכנסת לא תאחר לקבלה.

היו״ר ק. לוז:

אנו עוברים להצבעה. נצביע על ההצעה להעביר את הצעת חוק ההתיישנות (תיקון), תשכ״ה—1964, לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק ההתיישנות (תיקון), תשכ״ה—1964, לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

---

*) „דברי הכנסת", חוב׳ י״א, עמ׳ 669.

ה. חוק הגנת כינויי מקור, תשכ״ה — 1964 *)

(קריאה ראשונה)

היו״ר ק. לוז:

אנחנו עוברים לסעיף ד׳ בסדר־היום: חוק הגנת כינויי מקור, תשכ״ה—1964, קריאה ראשונה. רשות הדיבור לשר המשפטים.

שר־המשפטים ד. יוסף:

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. חוק הגנת כינויי מקור, תשכ״ה—1964, אשר אני מביא לפניכם, הוא החוק השני אשר עובד במשרדי במטרה לחדש את החוקים הדנים בהגנת הקנין הרוחני והתעשייתי. במסגרת זו כבר דנה ועדת הכלכלה בחוק לתיקון פקודת סימני המסחר, וחוק פטנטים חדש יונח על שולחן הכנסת כעבור ימים מספר. בזמן יותר מאוחר יוגשו לכנסת חוק להגנת מדגמים שימושיים וחוק להגנת זכויות היוצרים.

גם חוק זה, כחוק לתיקון פקודת סימני המסחר, עובד על ידי ועדת מומחים שאינם עובדי המדינה, שבראשה ישב רשם הפטנטים, וברצוני לציין כי המלצותיהם נתקבלו כולן והן מונחות ביסודו של חוק זה.

חוק זה דן בדרכים שבהן ניתן להגן על כינויי מקור ומטרותיו שתיים: א) ליצור מכשיר חוקי ליצירת כינויי מקור ישראליים תוך הגדרת אופיים ותחולתם וכן לתת הגנה עליהם; ב) לאפשר למדינת ישראל למלא אחר התחייבויותיה לפי הסדר ליסבון בדבר הגנת כינויי מקור ורישומם הבין־לאומי, ועל ידי כך גם לסייע למתן הגנה לכינויי מקור ישראליים בחוץ־לארץ.

כינוי מקור שעליו בא חוק זה להגן הוא שם גיאוגרפי של ארץ, אזור או מקום, הכלול בשמו של מוצר כל־שהוא, והמוניטין של המוצר הזה קשור עם השם הגיאוגרפי הזה. שם כזה יהיה מוגן על פי החוק אם ניתן לקבוע שתכונותיו האופייניות של המוצר, או איכותו, הן בעיקרן פרי אותה סביבה גיאוגרפית, טבעה או אנשיה. כך ידועים בעולם יינות קוצפים מאיזור שמפין — שנוהגים לכנותם שמפניה, גבינת רוקפור או להבדיל תפוזי יפו.

יש לאבחן כינוי מקור משני מושגים אחרים הקרובים לו. אחד, ציון מוצא, והשני, שם סוג. גם בשני מושגים אלה משתמשים בשמות גיאוגרפיים לציון מוצרים, אולם בכל זאת אין הם כינויי מקור. למשל נהוג לכנות גבינת כבשים המיוצרת בצפת „גבינה צפתית״, אולם אין גבינה צפתית כינוי מקור, אלא ציון מוצא בלבד, מאחר שאין גבינה זו מושפעת דווקא מאוויר הגליל, מכבשים הרועות על הר כנען, או ממסורת מיוחדת בייצור הידועה רק לאנשי צפת. מאידך ידועים בעולם למשל הפרנקפורטרס, שהן נקניקיות חמות, אשר מוצאן תחילה מהעיר פרנקפורט, אולם עתה משתמשים בכינוי זה לציון הנקניקיות בכל אתר.

הארכתי מעט בהסבר זה משום שאבחנה זו היא חשובה ויש לה השלכה על הוראות החוק. עתה ניתן גם להבין החשיבות שיש לחוק המוצע לגבינו.

אחד הנכסים החשובים ביותר של המדינה הם תפוזיה הידועים בעולם כולו בכינוי Jaffas. אנו טוענים, ולעתים קרובות בהצלחה, כי טיבם המעולה של תפוזים אלה נובע בעיקר ממקום גידולם ושיטת גידולם, ומשום כך אנו מעוניינים במתן הגנה נאותה לשם זה, שהוא, כפי שהסברתי לעיל, כינוי מקור. אנו מקווים כי בעקבות הגנה זו, על בסיס של הגנה בין־לאומית בהסתמך על האמנה, הסכמים דו־צדדיים ודרכים אחרות, נשיג הגנה דומה בכל ארצות תבל. דבר זה חשוב ביותר משום שבעבר כבר נתגלו בשוקי העולם תפוזים מארצות אחרות, למשל אלז׳יריה, שכונו בשם ג׳פה.

זאת ועוד, אנו מקווים כי חקיקתו של חוק זה תגביר את התודעה בחשיבות השם הגיאוגרפי כמכשיר ליצירת המוניטין. בשטח זה, אני מציין בצער, עדיין קיים פיגור רב בארץ, ולמעשה שמותיהם של אתרים היסטוריים ומקומות אחרים מנוצלים בדרכים אשר אינן מקובלות בעולם הרחב ואשר למעשה חוסמים כל אפשרות של יצירת מוניטין לסחורה על־פי מוצאה, ולעתים אפילו מונעת אפשרות מתן הגנה נגד התחרות בלתי־הוגנת, הן בארץ והן מחוצה לה. ברצוני להוסיף, כי לשכת הפטנטים עושה כל אשר ביכולתה כדי להדריך את הציבור בנקודה זו.

אעבור עתה להוראות החוק עצמן: החוק מחולק לשני חלקים עיקריים. ראשית, הוא דן ברישום כינויי מקור ישראליים. הכוונה היא לכינויי מקור שהם שם גיאוגרפי של מקום בישראל. דרכי הרישום דומות בעיקרן לדרכי הרישום של סימני מסחר, בשינוי זה שהמבקש צריך להוכיח כי אכן הכינוי שהוא מבקש לרשום הוא כינוי מקור ולשם ציון מוצא או סוג בלבד. דבר שני בעל חשיבות הוא, שהזכות לבקש את הרישום נתונה לכל אדם שיש לו אינטרס בדבר, וזה יכול לכלול גם אדם הגר באזור, איגוד יצרנים, לשכת מסחר וכו׳.

לשכת הפטנטים, אשר בחוק זה היא נזכרת לראשונה בשמה החדש, שהוצע בעקבות הרחבת תפקידיה, הלשכה לקנין רוחני ותעשייתי, תבדוק את הבקשה, ואם היא סבורה כי אכן הכינוי שמבקשים לרשמו הוא כינוי מקור, תקבל את הבקשה ותפרסם את הדבר ברשומות. יש עוד ויכוח לגבי השם הזה, אבל זאת נוכל לברר בוועדה.

לא קיבל הרשם את הכינוי לרישום, נתונה החלטתו לערעור בפני ועדה. בגלל האופי המיוחד של כינוי מקור הוחלט כי ערעור זה יהיה בפני ועדה אשר הישב־ראש שלה הוא שופט וחבריה יהיו שני אנשי ציבור ושני עובדי מדינה, בקיאים בשטחים השונים שידיעה בהם דרושה להחלטה בענין. לוועדה הסמכויות המקובלות המוענקות לוועדה בעלת סמכויות שיפוטיות. כן מוצע לאפשר להתנגד לרישום כינויי מקור בפני הוועדה האמורה.

תוקף הרישום הוא לעשר שנים וניתן לחדשו. כן ניתן לדרוש בכל עת מחיקת הכינוי אם איבד את אופיו.

החלק השני שבחוק דן ברישום הבין־לאומי. הרישום הבין־לאומי על פי האמנה ייעשה במשרד הבין־לאומי להגנת הקנין הרוחני והתעשייתי בג׳נבה. לפי הנוהל שנקבע באמנה, תעביר כל מדינה את כינויי המקור המוגנים בשטחה למשרד, אשר מצדו יעבירם למדינות השונות החברות באמנה. כל מדינה תוכל להודיע תוך שנה כי אינה יכולה להעניק הגנה לכינוי מסויים, והכינוי יהיה מוגן בכל מדינה שלא תודיע על התנגדותה כאמור.

החוק המוצע קובע, כי ההעברה תיעשה על ידי הרשם, לאחר שיתבקש לכך על ידי בעל הכינוי, ויובטחו כיסוי ההוצאות הכרוכות ברישום.

---

*) רשומות (הצעות חוק, חוב׳ 635).

לגבי בקשות שנתקבלו מחוץ־לארץ מוצע כי הטיפול בהם יהיה דומה באופיו ובצורתו לבקשות מקומיות, בהתחשב בכך שהתשובה צריכה להינתן תוך שנה. על פי האמנה יש לתת תוקף לרישום כזה כל עוד הכינוי רשום בארץ המקור.

החלק האחרון שבחוק דן בהוראות כלליות, שמטרתן להבטיח מינהל תקין, אי־פגיעה בזכויות של אנשים אחרים ודיון, בצורה המקובלת בפני בתי המשפט, גם בפני הרשם.

מוצע כי ההגנה שתוענק על פי החוק תהיה הן פלילית והן אזרחית, באופן שהן המדינה והן האדם הנפגע יוכלו למנוע שימוש בלתי־חוקי בכינוי מקור מוגן.

ולאחרונה, לאחר שהוכנה הצעת חוק זו באו פניות ממדי־נות שונות, אשר בגלל טעם זה או אחר אינן מעוניינות להצ־טרף להסדר ליסבון, להגן באופן הדדי על כינויי מקור שמקו־רם בישראל ובאותה מדינה. מאחר שכפי שכבר הזכרתי, יש למדינה אינטרס ממשי בכך, ואין בדרך כלל מניעה לכך שיוגנו כינויי מקור זרים גם בארץ, בקשתי היא כי הוועדה, בעת דיונה בהצעת החוק, תוסיף לו סעיף ברוח ההוראה הבאה: „הודיע שר המשפטים, בהודעה שתפורסם ברשומות, כי הסכי־מה המדינה עם מדינה פלונית על מתן הגנה לכינויי מקור המוגנים בכל אחת מהן במדינה האחרת, יראו כל בקשה להגנה על כינוי מקור שנתקבלה מאת המינהל המתאים באותה מדינה כבקשה שנתקבלה כאמור בסעיף 19, והוראות פרק ג׳ יחולו עליה״.

אבקש להעביר את הצעת החוק לוועדת הכלכלה.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת קלמר.

משה קלמר (המפלגה הדתית־לאומית):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. אין אני מתנגד לחוק, מפני שהוא המשך של חוק סימני מסחר, ואני מניח שאחר־כך יבוא חוק הפטנטים, ביחוד מאחר שהצטרפנו לאמנת ליסבון. כמובן, אינני מתנגד גם להוסיף, בהתאם להצעת שר המשפ־טים, את הסעיף שעדיין אינו נמצא בהצעת החוק.

אולם יש לי ספק ביחס לסעיף 14, אם אנו צריכים לתת לוועדת הערעורים סמכות לחייב התייצבותו של אדם שלא ציית להזמנה. אם יש אדם המגיש בקשה לרשום כינוי מקור, ייתכן שמישהו בא ומערער על כך, או שהרשם אינו רוצה לרשום את הכינוי, אנו מרשים לו להגיש ערעור לוועדת ערעורים. אבל מה זה נוגע לכלל בני־האדם שיכולים לכפות על אדם פרטי שמוכרח לבוא ולהעיד בשעה שאין הוא צד בכל הענין הזה? וביחוד שבסעיף 14 (6) רוצים לאפשר לקבל כל ראיה שבכתב או בעל־פה, אף אם איננה קבילה במשפטים אזרחיים או פליליים. פירוש הדבר שהסעיף הזה אינו רואה בוועדת ערעורים כעין ועדה משפטית. אינני יודע איפוא למה אנו צרי־כים לתת לה סמכות לכפות על אנשים פרטיים לבוא ולהתייצב, עד כדי כך שאם לא התייצבו, יכולה ועדת הערעורים להטיל עליהם קנס של 75 לירות. הדבר הזה לא נראה לי, ואשמח אם ישכנעו אותי למה הצורך הזה, למה אנו צריכים לכפות על אדם שיבוא להעיד בשביל פלוני אלמוני שדבר מסויים הוא אמנם כפי שהוא טוען.

דבר שני שאני רוצה לומר מתייחס לתוקפו של הרישום לעשר שנים. אומרים שאפשר להאריכו. אבל בסעיף 15 (ב) כתוב: דין בקשה להארכת תוקפו של רישום כדין בקשת רי־שום״. אני רוצה לדעת: לשם מה זה? אם זה כדי שאדם ישלם אגרה — צריך להיות פה סעיף הקובע שעם חידוש הבקשה או הרישום צריך אדם לשלם את האגרה כמו שהוא משלם בזמן שמגיש לראשונה את הבקשה. אבל הלשון הסתמית, המשפט האחד האומר שדין הארכת תוקף הרישום כדין בקשה חדשה — פירושה שהוא צריך לעבור כל אותה פרוצדורה שעבר בזמן שהגיש את הבקשה בפעם הראשונה. אני חושב שאין זה צודק כלל, שאדם שיש לו רשיון ואחרי עשר שנים הוא רוצה לחדשו, יצטרך לעבור את כל הפרוצדורה שעבר בזמן קבלת הרשיון בפעם הראשונה. אני מבין שלא זו היתה הכוונה, אלא ביחס לאגרה. אם הכוונה היא לדברים אחרים — בבקשה. הסעיף צריך לפרט. אם אלה אותם דברים שצריך היה לעשות בפעם הראשונה — בוודאי אין זה צודק. אם זה מכוון לדברים אחרים — רצוי שהסעיף יפרט ויאמר מה הם הדברים שהוא צריך לעשות בזמן שמגיש את הבקשה השניה להארכה.

בדרך כלל אני בעד החוק.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור לשר המשפטים, לתשובה.

שר־המשפטים ד. יוסף:

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. לשאלה הראשונה שעו־רר חבר־הכנסת קלמר יש תשובה פשוטה: עצם העובדה שאנו מציעים חוק כזה לכנסת מוכיחה, לדעתנו, כי יש למדינה רצון שיהיה סדר בענינים האלה, ואם כתוצאה מרצון זה מקימים ועדת עררים, יש לאפשר לוועדה זו לעשות את עבודתה ולה־גיע אל האמת.

לאמיתו של דבר, כשהתחיל חבר־הכנסת קלמר לדבר, חשבתי שהוא בא בתביעה להרחיק לכת ולתת לוועדה זאת את הסמכות שיש לבית־המשפט להביא אדם להעיד בפניו כאשר הדבר דרוש לו. כי כאן המדובר רק בהטלת קנס על אדם כזה כאשר לא יופיע, אבל אי־אפשר להכריח אותו, בסופו של דבר, להופיע בפני הוועדה. אבל אם נקבל את הצעתו של חבר־הכנסת קלמר, ולא ניתן לוועדה אפילו את הסמכות הזאת, הריני חושב שזה פשוט יפגע באפשרות הוועדה למלא את החו־בה שהצעת החוק רוצה להטיל עליה. משום כך אני סבור שיש בהחלט הצדקה לסעיף כזה.

אשר לנקודה השניה שעורר חבר־הכנסת קלמר, אני רוצה להשיב שהכוונה איננה לגבות אגרות נוספות. במקרה כזה אפשר היה לכתוב פשוט, שכל עשר שנים יצטרך האדם לשלם עוד אגרה.

הצענו תקופה של עשר שנים, מפני שבמשך עשר שנים יכולים דברים להשתנות, יכול להיווצר מצב אשר בו אין עוד הצדקה לתת לאיש שקיבל את רשות הרישום שוב רשות כזאת. לכן צריכים לראות פניה כזאת כאילו היא בקשה חדשה. אותו אדם יצטרך להוכיח שוב מה שהוכיח בפעם הרא־שונה. אם יסתבר שאמנם לא חל שינוי, ברור שיקבל את ההארכה. אבל ייתכן גם שיגידו לו, כי בנסיבות החדשות אין עוד מקום לתת לו רשות כזאת. נדמה לי שניסוח ההצעה מבהיר את המטרה הזאת.

אני חוזר על בקשתי להעביר את הצעת החוק לוועדת הכלכלה.

היו״ר ק. לוז:

נצביע על ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכל־כלה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת החוק להגנת כינויי מקור, תשכ״ה—1964, לוועדת הכלכלה נתקבלה.

ו. חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס׳ 7), תשכ״ה — 1965 *)

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

היו״ר ק. לוז:

אנחנו עוברים לסעיף ה׳ של סדר־היום — חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס׳ 7), תשכ״ה—1965, קריאה שניה ושלישית. רשות הדיבור לחבר־הכנסת גורי, יושב־ראש ועדת הכספים.

ישראל גורי (יו״ר ועדת הכספים):

אני מתכבד להביא לקריאה שניה ושלישית חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס׳ 7), תשכ״ה—1965. הצעת חוק זו ערוכה להשגת שתי מטרות: האחת — להעניק למפקח על הבנקים הסמכות להתקין הוראה, שלפיה יהיה רשאי לדרוש מכל בנק לפרסם דין־וחשבון בתאריך שנקבע על־ידו, כדי לאפשר לציבור המעוניינים לדעת את המצב של הבנק והיקף העסקים שלו. וזאת נוסף על המאזן השנתי, שלקראת פרסומו נוהגים לפעמים בנקים לעשות פעולות בעלות אופי ארעי, שמטרתן לשפר מאזנים של הבנק כלפי חוץ.

המטרה השניה — להסמיך את הממשלה, ולמעשה את נגיד בנק ישראל, שכל סמכויות הממשלה לפי פקודת הבנקאות הועברו אליו, לקבוע מסגרת לערבויות להבטחת אשראי ולערבויות שלא למטרה זו, וכן להתחייבויות אחרות על תנאי, כמפורט בחוק, כדי להבטיח שפעולות מסוג תיווך שטרות לא יחרגו — כפי שכבר קרה במספר בנקים — מעבר ליחס סביר להיקף עסקיהם האחרים, להונם העצמי, לפקדונות המופקדים אצלם ולנכסיהם, דבר העלול לערער יציבותו של הבנק ולסכן את האינטרסים של המפקידים.

בשלב ההכנה של הצעת החוק בוועדת הכספים לקריאה שניה ושלישית הוכנסו בהצעת החוק מספר שינויים כדלקמן:

בהצעת הממשלה, סעיף 3, תיקון סעיף 10 לפקודה, נאמר כי המפקח על הבנקים יהיה רשאי גם לקבוע את הפרטים שיש לכלול בדין־וחשבון המיוחד שיידרש על־ידו, צורתו, דרכי הצגתו ופרסומו. הוועדה מציעה למחוק פיסקה זו. לפי הצעתה יהיה רשאי המפקח על הבנקים לדרוש שהדין־וחשבון יפורסם במתכונת המאזן השנתי. תיקון זה אין בו כדי לשנות תוכנו העניני ומטרתו של סעיף 3, כאמור, לאפשר לציבור לעמוד על היקף עסקיו הרגיל של הבנק ללא קשר לשיפור המאזן לסוף השנה. שכן לפי החוק הקיים אין בסמכותו של המפקח על הבנקים לקבוע צורת פרסום המאזנים על ידי הבנקים.

אציין שוב, כי מטרת סעיף 3 היא לאפשר לציבור לעמוד על היקף העסקים הרגיל של הבנק, שלא בדרך שיפור מלאכותי. לכן החליטה הוועדה להציע נוסח מתוקן בהצעה המובאת לקריאה שניה ושלישית. כן נתנה הוועדה דעתה לשאלת צורת פרסומם של המאזנים השנתיים של הבנקים ושמעה ביאורים הן מפי המפקח על הבנקים והן מפי נציגי איגוד הבנקים, תוך סיכום כי השאלה תיבדק מתוך שיתוף פעולה מצד הבנקים, על מנת להגיע לצורה אחידה של המאזנים השנתיים, שתקל על המעיין בהם לעמוד על היקף עסקיהם הרגיל של הבנקים.

בסעיף 4 (14 א (א) לפקודה) מציעה הוועדה שלושה שינויים: א) ברישה, המרשה לממשלה לקבוע יחס בין פריטים שונים במאזני הבנקים, ייווספו המלים: „היתה הממשלה סברה שהדבר דרוש לשם שמירה על יציבות הבנקים״. אין כאן שינוי מהותי לעומת הנוסח המקורי שהובא לקריאה ראשונה, שכן זו מטרתה של פקודת הבנקאות — לשמור על יציבות הבנקים באשר לכלל פעולותיהם, וכן על פעולות שבמסגרת הסעיף האמור. סעיף זה אינו עוסק בקביעת מדיניות כגון עיסוק הבנקים בתיווך שטרות או בפעולות אחרות. ענין המדיניות הוא מענינו של בנק ישראל, ולא מענינה של פקודת הבנקאות. הוועדה סברה שאם יש בתוספת זו כדי לסלק חששות, ולחזק דבר מובן מאליו — מוטב לנקוט הנוסח המוצע בתוספת פיסקה זו.

ב) בסעיף 4 להצעת החוק צויינו תשעה פריטים שלגביהם תהיה הממשלה רשאית — ולמעשה הנגיד, כאמור, — לקבוע שיעורים יחסיים. הכוונה היא לקבוע, בשלב ראשון, מסגרת לערבויות להבטחת אשראי בקשר לתיווך שטרות וכן לאפשר לאחר מכן לקבוע מסגרת לערבויות שלא להבטחת אשראי ולהתחייבויות על תנאי כמפורט בפיסקאות (1) עד (5) לסעיף — לעומת הפריטים שבפיסקאות (6) עד (9). אף כאן לא היתה כל כוונה לקבוע שיעורים יחסיים באשר לפריטים (1) עד (5) ו־(6) עד (9) בינם לבין עצמם. כדי לסלק כל טעות מצאה הוועדה לנכון להציע נוסח מתוקן.

ג) הוועדה מוסיפה, כי בצו שיפורסם בקשר לקביעת היחס בין הפריטים השונים במאזן ייקבע מועד להפעלתו, דהיינו הצו לא ייכנס לתוקפו לאלתר. בהקשר זה רשמה הוועדה לפניה הודעת נגיד בנק ישראל, כי הצו הראשון יובא גם לידיעת ועדת הכספים, אף־על־פי שאין החוק מחייב אותו לכך. כן הודיע הנגיד, כי בענינים הנוגעים ליציבות, הנדונים בחוק זה, תהיה הידברות בינו לבין ועדת הכספים, כשם שהידברות זו קיימת בעניני הנזילות, אם כי אין הדבר מתחייב מכוח החוק.

הוועדה רשמה לפניה הודעת הנגיד, שתיקבע תקופת מעבר להפעלת החוק.

בסעיף 14 א (ב) לפקודה מציעה הוועדה לקבוע בפירוש, כי בנק שהפר הוראה שנקבעה בצו ישלם, לכל יום שבו נמשכת הפרת הצו, אחוז מסויים — שלא יעלה על 10% — של הסכום שבו עלו הערבויות או ההתחייבויות על השיעור שנקבע בצו, כנהוג במקרה של חריגה מהוראות הנזילות. הצעה זו באה במקום הנוסח שהוצע בקריאה ראשונה, שניתן היה לפרשו כאילו הקנס יכול להיקבע גם בסכום קבוע ללא יחס לעבירה. אף כאן מדובר למעשה יותר בהבהרה מאשר שינוי מהותי.

סעיף 14 א (ג) לפקודה מסמיך את הממשלה להפעיל סנקציה נוספת על הקנס, והיא — הוראה לבנק כי עד להודעה חדשה לא יוסיף להתחייב בהתחייבויות ולתת ערבויות וכדומה. בסעיף זה מציעה הוועדה, כי הסנקציה הנוספת תופעל רק לאחר מתן אזהרה, על מנת להבחין בין שני השלבים: סנקציה ראשונה, שהיא אוטומטית — הטלת הקנס, והשלב השני — הפסקת מתן ערבויות והתחייבויות עד להודעה חדשה, לאחר מתן אזהרה.

רשומות מספר הסתייגויות של חברי־הכנסת בדר, שמטוב וכרמל. אבקש לאפשר להם לנמק את הסתייגויותיהם.

---

*) „דברי הכנסת״ (מושב שלישי), חוב׳ ל״ו, עמ׳ 2398; נספחות.

היו״ר ק. לוז:

אנו ניגשים להצבעה ולהנמקת ההסתייגויות. לסעיפים 1 ו־2 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 1 ו־2 נתקבלו.

היו״ר ק. לוז:

לסעיף 3 הסתייגות לחבר־הכנסת בדר.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת. רשמתי להצעת חוק זו שלוש הסתייגויות. אם כבוד היושב־ראש ירשה לי, אנמק אותן יחד.

היו״ר ק. לוז:

בבקשה.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

לחוק זה יש רקע מאד משמח.

לנגיד בנק ישראל היו ספקות לגבי מה שנקרא תיווך שטרות, ובפרט ערבויות הניתנות על־ידי בנקים תוך ניכוי תיווך השטרות, תיווך בין בעל כסף לבין מחפש אשראי. נגיד בנק ישראל התלבט בחדאי קצת בבעיה, אם תיווך השטרות איננו מעודד אינפלציה, ובוודאי לא הגיע למסקנה ברורה מדי, כיוון שעצם תיווך השטרות איננו מוסיף לאמצעי התשלום. כאשר אדם מכניס פקדון לבנק ויכול לשלוט עליו על־ידי שיקים, והבנק נותן לציבור חלק של הכסף בתור אשראי — בוודאי שעל־ידי כך נוצרים אמצעי תשלום נוספים. זה ברור.

יש פורמולה אלגבראית הקובעת את המכסימום של גי־דול כזה על יסוד היחס של חובת הנזילות, אבל בתיווך שטרות אין דבר כזה.

לנגיד הבנק היה ענין שני אשר הטיל עליו פחד: מה יהיה אם הבנקים, אשר נתנו כבר ערבויות ליותר מ־600 מיליון לירות, יעמדו פתאום לפני הצורך לקיים את הער־בויות, וכל אלה שלקחו את הכסף בערבות הבנק יפשטו פתאום את הרגל, לא יוכלו להחזיר את הכסף או שלא ירצו להחזיר אותו; במקרה זה גם הבנקים יפשטו את הרגל, חס ושלום, וגם נותני האשראי יפסידו את הכסף. זאת היתה הס־כנה. סכנה זו, כמובן, היא פיקטיבית. היא מסוג הסכנות: מה יקרה אם כל בעלי הפקדונות בבנקים ידרשו בבת אחת מהבנקים שיחזירו את כספם. לבנקים אין כסף, כי הם נתנו אותו באשראי. אבל זה היה חלום. חלום זה הוא אשר הביא הצעת חוק זו לוועדה, לפי פקודת הבנקאות. בוועדה זו יושבים בנקאים גדולים והם ראו מזמן בעין לא יפה את העובדה שמבחינת מתן ערבויות לשטרות — כל הבנקים שווים, גדולים כקטנים, אין יחס נזילות, אין שום הגבלה, והם חשבו שזה שוויון הפוגע בכבודם. ועדת הבנק, לפי פקודת הבנקאות, קיבלה הצעת נגיד בנק ישראל בהתלהבות, בישיבה אחת, פה אחד, ורק כאשר ועדת הכספים התחילה לדון בענין זה, התעורר איגוד הבנקים והרים צעקה מרה ומאוחרת.

עתה ישנה הצעה זו. לו היתה זו הצעה הנותנת לנגיד בנק ישראל — כתוב: לממשלה, אך מעבירים לו את הסמ־כויות — זכות להגביל את ההיקף של מתן הערבויות, היתה זו חצי צרה; אולם בתוק הזה ניתנו לנגיד בנק ישראל, בכמה שורות, כל אותן סמכויות שניתנו לגבי הבנקים באמ־ריקה כאמצעי הגנה נגד משבר מסוג זה שאירע ב־1929. באמריקה משמש אמצעי זה כמו פצצת מימן; הוא ישנו, אולם איש אינו רוצה להשתמש בו ולא ישתמש בו אלא אם תבוא אותה רעידת אדמה כמו זו שהרסה את הבורסה של ניו־יורק תוך כמה ימים, שכתוצאה מהריסת הבורסה נהרס כל המשק בארצות־הברית. הבנקאים אומרים שאם הבורסה בניו־יורק תשתולל קצת, כל העולם יקבל לא רק נזלת, לא רק שפעת, כי אם מחלה שיש בה סכנת מוות.

מנחם בגין (תנועת החירות):

דלקת ריאות.

יוחנן בדר (תנועת החירות):

אולם אצלנו מבקש בנק ישראל סמכויות אלו, שישמשו לו לא כפצצת מימן במקרה של רעידת אדמה, אלא סתם ליום יום. זהו דבר מסוכן ולא טוב.

היו לנו דיונים ארוכים בענין זה בוועדה. החוק המוצע עכשיו הוא טוב יותר מאשר ההצעה המקורית. הוכנסו בו הגבלות לגבי כפיית אותם יחסים שבסעיף 4 והוכנס, על ידי הוועדה, התנאי: „היתה הממשלה סבורה שהדבר דרוש לשם שמירה על יציבות הבנקים" וכו׳. התנאי הזה מונע, מכל מקום, אפליות. התנאי הזה מחייב את הנגיד, או את הממשלה, שלא ישתמשו בחוק הזה כדי להטיל על תיווך שטרות פיקוח מהותי ושיטת הכוונות ופרוטקציות, כפי שקיים הדבר לגבי אשראי רגיל, אולם אני חושב שההגבלה הזאת אינה ברורה די הצורך, ולכן באות הצעותי, המכוונות להחליף שיקול סובייקטיבי זה בצורך קיום מצב אובייקטיבי, כלומר במקום הרישה המוצעת, אני מציע לכתוב: „היה הדבר דרוש לשם שמירה על יציבות הבנקים, רשאית הממשלה...", ובמקום המלים „היתה הממשלה סבורה" יבואו המלים „נוכחה הממ־שלה, לפי הנסיבות ועל סמך נתונים סבירים...". אני מבין שהממשלה מתנגדת להצעות אלו, אך אני חושב אותן לחשו־בות והכרחיות.

החוק הזה נותן, דרך אגב, למפקח על הבנקים סמכות להטיל על בנק אחד — עד היום היו 26 בנקים, אך הודות לממשל הצבאי נוסף עוד בנק, בנק של „אגודת ישראל" — לפרסם באמצע השנה, לפי הוראותיו, את המאזן שלו לפי מתכונת מיוחדת. זה כאילו היו מעמידים בנק פלוני ליד עמוד קלון, כי ישאלו: מה קרה, מדוע דווקא בנק זה? — בוודאי מצבו לא טוב, בוודאי צריך להוציא ממנו את הפקדו־נות, בוודאי צריך להיות זהיר בעיסקאות עם בנק זה. כל זה נתון לסמכות המפקח על הבנקים, בלי שום פיקוח מיוחד, בלי שום הגבלה. הוא רשאי ותו לא. אני חושב שסמכות כזאת מותר לתת רק לגבי כל הבנקים בבת אחת, ולא לגבי בנק פלוני בלבד.

ישנה עכשיו במדינה אופנה לחוקק חוקים בלתי־יעילים, חוקים שמחוקקים תוך ציפיה להישגים כלכליים חשובים, אך שום דבר לא יוצא מזה, כמו חוק הריבית, שאיש אינו שומר עליו; חוק נגד שיקים דחויים, שמאז קבלתו גדול עוד יותר גלגול השיקים הדחויים, כאילו חוק זה אינו קיים; חוק מס על דירות פאר בשטח מעל ל־125 מטר, שלפיו אוסרת הממ־שלה בניית דירות כאלו; או אותו החוק החמור שמר ספיר רצה להדביץ בו ברווחי הבורסה, ברווחים ספקולנטיים. מה יצא מזה? אין רווחים ואין מס; אנשי המס אפילו מתביישים להגיד לנו כמה גבו עד עתה לפי חוק זה, 50,000 ל״י או 100,000 ל״י. אני חושב שלחוק זה, האוסר ערבויות מטעם הבנקים לתיווך שטרות, יהיה אותו גורל כמו לשאר החוקים האלה. תיווך השטרות יעבור מאולמות הבנקים לרחוב ליליינ־בלום, או לרחוב אחר שיימצא לצורך זה, או לבתי־קפה שבהם יושבים סרסורים, והתוצאה תהיה שתיווך השטרות

יימשך או אפילו יגדל, אבל בלי ערבות הבנקים. פירוש הדבר — בנסיבות חמורות יותר, בריבית גדולה יותר, בסיכון גדול יותר וסלקציה פחות יעילה. זוהי התוצאה של החוק הזה, כי, אדוני היושב־ראש, אי־אפשר לתקן את מחלות הבנקים על ידי פליאטיבים כאלה. כדי לתקן את המשק האשראי, צריך לתת למשק אשראי.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת שם־טוב, להנמקת הסתייגויותיו. — חבר־הכנסת שם־טוב אינו נוכח באולם.

רשות הדיבור לחבר־הכנסת כרמל.

משה כרמל (אחדות העבודה—פועלי ציון):

אני מוותר על ההנמקה.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת הכספים.

ישראל גורי (יו״ר ועדת הכספים):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. מי שהקשיב יפה לדברי ההנמקה של חבר־הכנסת ד״ר בדר, הרגיש שאין חילוקי־דעות תהומיים בינו לבין רוב חברי הוועדה. אשר לדברי ההקדמה שלו ודברי הסיום — זאת הפלגה לדברים שאינם שייכים במישרין להסתייגויות.

להסתייגויות גופא ברצוני להעיר רק שתיים־שלוש הערות קצרות. חבר־הכנסת ד״ר בדר מציע בהסתייגותו הראשונה תיקון לסעיף 3: במקום „מכל בנק" — ייאמר „מן הבנקים". עלי לומר פה שני דברים: המשמעות של שתי הנוסחאות — „מכל בנק" ו„מן הבנקים" — אינה שונה זו מזו. להלכה אפשר לדרוש דין־וחשבון מכל הבנקים; אם יש צורך בדבר, אפשר גם לדרוש מחלק מן הבנקים. זה מחטיא את המטרה גם לגופו של ענין. חבר־הכנסת ד״ר בדר מציע שיידרש דין־וחשבון בבת אחת מכל הבנקים, ולא מכל בנק, — אם הנגיד או המפקח רואה צורך בכך. אך אין כל כוונה להציק לכל הבנקים בבת אחת, אלא אם יש צורך דורשים דין־וחשבון מבנק מסויים, שלא נהג כשורה.

עתה אקרא מה שנאמר בסעיף 4 (סעיף 14א (א) לפקודה): „היתה הממשלה סבורה שהדבר דרוש לשם שמירה על יציבות הבנקים, רשאית היא, לאחר התייעצות עם הוועדה, לקבוע...". חבר־הכנסת ד״ר בדר מציע שבמקום זה ייאמר: „היה הדבר דרוש לשם שמירה על יציבות הבנקים, רשאית הממשלה...". הוועדה לא מצאה לנכון לקבל נוסח זה, כי במקרה שבנק היה פונה לבית המשפט הגבוה לצדק, היה מעביר שיקול הדעת של המפקח על הבנקים לשיקול דעתו של בית המשפט הגבוה לצדק. הדבר היה במקרה זה בסתירה למטרת החוק — לכלכל מדיניות הנראית למפקח על הבנקים, או נגיד בנק ישראל.

הנוסח האלטרנטיבי המוצע על־ידי חבר־הכנסת ד״ר בדר אינו שונה בהרבה מהנוסח המקורי של ההסתייגות. לכן לא נתקבלה אף האלטרנטיבה על דעת הוועדה.

חבר־הכנסת ד״ר בדר רשם הסתייגות נוספת לסעיף 3. הוא מציע שבסוף הסעיף ייאמר: „נדרש דין־וחשבון לפי סעיף זה, לא יידרש דין־וחשבון נוסף תוך שנים־עשר חודש". תיקון זה הוא מיותר, כיוון שנאמר בהצעת החוק: „המפקח על הבנקים רשאי, אחת לשנה...", כלומר פעם אחת תוך שנים־עשר חודש ולא פעמיים. לכן מיותרת הצעה זו לחלוטין.

בהסתייגותו האחרונה מציע חבר־הכנסת ד״ר בדר, שבסעיף 4, אחרי המלים „שבו עלו הערבויות או ההתחייבויות", יבוא: „שלגביהם הפר הבנק את ההוראה, הכל לפי הענין". מוטב שאקרא את הסעיף כלשונו. סעיף 14 א (ב) לפקודה אומר: „בנק שהפר הוראה שנקבעה בצו לפי סעיף קטן (א), יהא חייב לשלם לבנק ישראל, לכל יום שבו נמשכת ההפרה, אחוז מסויים של הסכום שבו עלו הערבויות או ההתחייבויות על השיעור שנקבע בצו; האחוז ייקבע על־ידי הממשלה בצו, לאחר התייעצות עם הוועדה, ולא יעלה על 10% לשנה". „הוועדה" — כלומר הוועדה המייעצת של הבנק. רבותי חברי הכנסת, יש תוספת הגורעת ויש תוספת שאינה מוסיפה שום דבר מבחינת משמעותו של החוק. לכן אין צורך בתוספת המיוחדת.

היו״ר ק. לוז:

אנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקונים של חבר־הכנסת י. בדר לסעיף 3 לא נתקבלו.

התיקון של חברי־הכנסת ו. שם־טוב ומ. כרמל לסעיף 3 לא נתקבל.

סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקון הראשון של חבר־הכנסת י. בדר לסעיף 4 לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי של חבר־הכנסת י. בדר לסעיף 4 לא נתקבל.

התיקון השני של חבר־הכנסת י. בדר לסעיף 4 לא נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת ו. שם־טוב לסעיף 4 לא נתקבל.

סעיף 4, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו״ר ק. לוז:

עתה נצביע על החוק כולו בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק לתיקון פקודת הבנקאות (מס׳ 7), תשכ״ה—1964, נתקבל.

ז. חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס׳ 24), תשכ״ה — 1965 *)

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

היו״ר ק. לוז:

אנחנו עוברים לסעיף ח׳ של סדר־היום: חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס׳ 24), תשכ״ה—1965, קריאה שניה ושלישית. רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (יו״ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני מביא לקריאה שנית ושלישית את החוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס׳ 24), תשכ״ה—1965. החוק הזה, כזכור בוודאי, הוא בבחינת מועט המחזיק נושאים מרובים, שהמשותף ביניהם הוא שכולם

*) „דברי הכנסת" (מושב שלישי), חוב׳ כ״ו, עמ׳ 1739; נספחות.

תיקונים הדרושים בפקודת החוק הפלילי, ואשר במשך הזמן נתקבצו, וצריך היה להביא אותם לידי גמר חקיקה. אציין קודם כל את התיקונים שהכניסה הוועדה להצעת החוק שהובאה לפנינו.

הסעיף הראשון מדבר על עדויות סותרות, כלומר הוא מטיל עונש על מי שנותן עדות סותרת לפני שתי אינסטנציות. סייגנו את האיסור הזה רק למקרים שנערכה חקירה וזו היתה חקירה אשר קדמה לאישום בבית־משפט או בבית־דין משמעתי. כלומר, לא בכל חקירה ולא בכל הנסיבות תהיינה עדות סותרת והודעה סותרת עבירה פלילית, אלא רק במקרה שהן קשורות במשפט.

את הסעיף השני תיקננו בשתי נקודות. הוא דן בהזנחת ילדים ונכים. הגדלנו את העונש המכסימלי המוטל על הזנחת ילדים ונכים משנתיים, כפי שהיה מוצע, לשלוש שנים. מאידך גיסא ריככנו את הסיוג הקובע מתי אין העונש חל. בהצעת החוק נאמר שהעונש אינו חל „אם הוכיחו שנקטו כל האמצעים הסבירים שבידם לנקוט להשגת אמצעים כדי לספק את הצרכים ואין בידם לספקם". ריככנו את הנוסח הזה בכך שאמרנו „אם הוכיח שנקט אמצעים סבירים, לפי נסיבות המקרה, להשגת הדרוש כדי לספק את הצרכים ואין בידו לספקם". מצאנו שהניסוח „כל האמצעים הסבירים" חמור מדי, כי קשה יהיה אי פעם להוכיח שמישהו נקט כל האמצעים הסבירים שבידו.

בסעיף הבא, המדבר על נטישת ילדים ונכים, הפכנו את החלק השני לסעיף־משנה מיוחד. ההצעה היתה שנטישה כוללת גם סירוב לקבל ילד או נכה להשגחה או מסירתם למי שאינו מחוייב לדאוג לצורכי חייהם, כלומר, ההצעה היתה להעמיד סירוב לקבל ילד בדרגה אחת עם נטישה. הוועדה מצאה שיש הבדל גדול בין שני הענינים, ולכן יש להבדיל ביניהם גם מבחינת העונש שיש להטיל עליהם. במקרה הראשון יהיה איפוא העונש כפי שהוצע, שלוש שנים, ובמקרה השני יהיה העונש שישה חודשים.

את הסעיף הרביעי בהצעת החוק לא קיבלה הוועדה. הוא מדבר על כך שיש להאשים בעבירה פלילית מי שמפריע למעבר החופשי ברחוב או ברחבה וכו' על־ידי שהוא לן בהם או גורם שאנשים ילונו בהם. הוועדה מצאה שלא יהיה נבון, בתנאים שלנו, להפוך את הענין הזה לעבירה פלילית ומחקה את הסעיף הזה.

בסעיף הבא, שהוא עכשיו סעיף 4, תיקננו רק דבר מילולי ליתר דיוק. במקום „ממין או במצב שיש בו כדי לסכן" כתבנו „ממין או בתנאים שיש בהם כדי לסכן".

התיקון הבא הוא בסעיף 6. כאן, בחלק השני של סעיף 243א, מדובר על הזנחת שמירתם של כלי יריה וחומרים מסוכנים, ונאמר בהצעת החוק שסעיף זה „אינו חל על החזקה, או השארה במקום שהוא מחנה צבאי, או שבו מתנהלות פעולות צבאיות, או תוך כדי אימונים במסגרת הצבא". הוועדה תיקנה את הסעיף בשני ענינים. היא אמרה שהסעיף הזה לא יחול רק על מי שנתון לשיפוט צבאי, לפי חוק השיפוט הצבאי, הוא יחול על אזרח כשהוא נמצא, במקרה או בתפקיד, במחנה צבאי. כן היא הוציאה מן הפטור את מדריכי הגדנ"ע.

כבוד היושב־ראש, כאן הושמט פרט בניסוח, ואני מבקש להוסיף תוספת בסוף המשפט הזה בסעיף 6, שהוא תיקון לסעיף 243א. שם נאמר: „אולם יחול על מדריך כאמור בסעיף 25(ב) לחוק כלי היריה, תש"ט—1949"; עכשיו יש להוסיף: „בסעיף 22(2)(ג) לחוק חומרי הנפץ, תשי"ד—1954", כי בשני החוקים האלה דובר על מדריכי גדנ"ע וההסמכה שניתנת להם לאימונים ולשימוש בחומרי נפץ. רצינו להבטיח שבפעולות הגדנ"ע תישמר הזהירות המכסימלית ויוטל עונש על הזנחת השמירה, במקרים שהדבר הזה יקרה במסגרת הגדנ"ע.

בסעיף הבא, ששייך עוד לסעיף 6, הוא סעיף 243ב, הוספנו תוספת לשם הבהרה. הסעיף מדבר על סכנה לילדים, כלומר, כאשר משאירים דברים שיכולים להוות סכנה לילדים. לשם הבהרה כתבנו במקום „המשאיר דבר במקום שיש לילדים גישה אליו" — „המשאיר או מפקיר דבר במקום שיש לילדים גישה אליו". אם ייאמר רק „משאיר" אפשר אולי להבין שהכוונה היא רק אם אדם משאיר חפץ על מנת שהוא יישאר ברשותו. אולם הכוונה צריכה להיות גם לגבי חפץ שהוא מפקירו. הרי זכור הדבר, והסעיף הזה הוא פרי של מקרה טרגי, בו הוצא מקרר להפקר ואחרי כן נחנקו בו ילדים.

עתה לסעיף 9 המדבר על עשיה והפצה של דבר אשר דומה לשטר כסף, וההופך דבר זה לעבירה. גם כאן תיקננו את הנוסח כדי שיהיה ברור למה הדבר מכוון. לפי הנוסח בחוברת הכחולה אפשר היה להבין שכל תמונה או כל דבר שנמצאת בו דמות של שטר כסף, חל עליו האיסור הזה. אנחנו רצינו שיהיה ברור כי הכוונה רק כאשר התמונה או האובייקט שלפנינו דומה לשטר כסף, ובתור שכזה יוצר רושם כאילו הוא שטר כסף. הכוונה היא לאסור דבר זה כדי לא להביא לידי בזיון שטרי הכסף. שאלת הרמאות היא שאלה אחרת הבאה על פתרונה במקום אחר בחוק. על כן כתבנו: „העושה או המפיץ דבר שאינו שטר כסף והוא דומה בעיקרו לשטר כסף שהוא הילך חוקי בישראל"... בצורה זו מתברר הדבר.

התיקון האחרון אשר רצוני להודיע עליו נוגע לסעיף 11 — „כניסה לקרקע והיזקה". שם שינינו את העונש מקנס של 1,000 לירות למאסר של חודש ימים או קנס של 500 לירות. כן הוספנו ותיקננו — „זולת אם הוכיח להנחת דעתו של בית־המשפט שנקט אמצעים סבירים למניעת כניסתה כאמור", ולא כל האמצעים הסבירים, כדי לאפשר לאדם אשר יכול להוכיח דבר זה, להביא הוכחה לטובתו.

יש מספר הסתייגויות ואני מבקש לתת אפשרות לנמק אותן.

היו"ר ק. לוז:

לסעיף 1 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותו להצבעה.

הצבעה

סעיף 1 נתקבל.

היו"ר ק. לוז:

לסעיף 2 הסתייגות לחבר־הכנסת קלינגהופר. רשות הדיבור לחבר־הכנסת קלינגהופר.

יצחק ה. קלינגהופר (המפלגה הליברלית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. התנגדותי לנוסח של סעיף 2 — הוא סעיף 185 לפקודת החוק הפלילי, שנתקבל בוועדה — מכוונת נגד הטלת נטל ההוכחה על הנאשם בכל הנוגע לשאלה אם הוא נקט אמצעים סבירים להשגת הדרוש כדי לספק את הצרכים החיוניים לילד או לנכה, כאמור באותו סעיף.

הסדר תחיקתי זה, לפיו חובת ההוכחה רובצת על הנאשם, פוגעת קשות באחד ממושכלות היסוד של דיני העונשין הנהוגים במדינות נאורות, הוא הכלל המורה שעל התביעה להוכיח את אשמתו של הנאשם, ולא על הנאשם להוכיח שהוא לא ביצע את העבירה שהתביעה מייחסת לו. הנאשם צריך להיות

תמיד בחזקת זכאי כל עוד הקטיגוריה לא הביאה ראיות מספיקות נגדו להוכחת המעשה שהוא מואשם בו. חזקה זו, לא זו בלבד שהיא נמנית על עיקרי המשפט הפלילי המודרני, אלא היא מהווה גם מבחינה קונסטיטוציונית חירות אלמנטרית של כל אדם שחוקות רבות מכירות בה ואף מסמכים בינ־לאומיים חדישים מגינים עליה.

אקרא, מתוך הספרות המקצועית, קטע מספרו של הפרופסור הצרפתי Pierre Bourzat: Traité théorique et pratique de droit pénal (1951) ... "C'est un principe général que ... la charge de la preuve, dans le procès pénal, incombe à l'accusateur, c'est-à-dire au ministère public ... en matière pénale, l'accusé est couvert par une présomption d'innocence qui constitue une garantie de la liberté individuelle. Cette présomption ... a pour conséquence que, dans le doute, il faut se décider en faveur de l'accusé (in dubio pro reo)".

אתרגם את הדברים לעברית: „כלל גדול הוא שחובת ההוכחה במשפט פלילי מוטלת על התביעה, זאת אומרת על הקטיגוריה. בענינים פליליים הנאשם מוגן על־ידי החזקה שהוא זכאי וחף מפשע, חזקה שהיא אחד הבטחונות לחופש האישי שלו. חזקה זו, תוצאתה היא שבמקרה של ספק צריך לפסוק לטובתו של הנאשם״.

רבותי חברי הכנסת, אסור לנו במשטר דמוקרטי, הדוגל בשלטון החוק, לפתוח פתח בחוק הפלילי שלנו להעברת חובת ההוכחה משכמה של הקטיגוריה לשכמו של הנאשם. אם ניצור היום תקדים מסוכן כזה, אזי צפויה לנו בעתיד הגברת לחץ מצד המשטרה ומצד גורמי הקטיגוריה שיגידו לכנסת שגם לגבי עבירות אחרות קשה להם להביא ראיות לאשמתו של העבריין, ומוטב איפוא לחייב את הנאשם שהוא יטהר את עצמו מן החשד והאשמה. טעם הנוחיות האדמיניסטרטיבית אסור שייהפך לטעם רלבנטי בפני הפורום של הגוף המחוקק.

על כן מציע אני שנטל ההוכחה יוחזר לידי התביעה ושעליה יהיה להוכיח כי אי־ההספקה של הצרכים החיוניים נובעת מאי־נקיטת אמצעים סבירים, לפי נסיבות המקרה, להשגת הדרוש כדי לספק את הצרכים, אף־על־פי שבידו של הנאשם לספקם — ושלא על הנאשם להוכיח את ההיפך מזה. ברוח זו ניסחתי את הסתייגותי.

אדוני היושב־ראש, רצוני להוסיף רק עוד זאת כי ברוב המקרים שסעיף זה עשוי להיות מופעל על־ידי הקטיגוריה, המדובר הוא בהורים מוכי גורל החיים בדלות וסובלים ממצוקת אמצעים ומתלבטים בדאגות חמורות. הם הם שהחוק יעמיד אותם במצב של נאשמים שיהיו בחזקת אשמים, כל עוד לא יוכיחו, הם עצמם, שהם חפים מפשע. על כל הצרות המטרידות אותם והמכבידות עליהם ועל משפחותיהם, תביא המדינה עוד צרה זו. דומני שלא אטעה אם אומר שמבחינה זו החוק בנוסחו הנוכחי עשוי לפעול באופן שיגרום למעשה לתוצאות בלתי־סוציאליות. זהו נימוק נוסף עליו אני מבסס את הסתייגותי.

היו״ר ק. לוז:

לאותו סעיף הסתייגות לחבר־הכנסת קושניר.

יוסף קושניר (מפ״ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. בחוק זה במיוחד, התבלטה המגמה לפתור בעיות סוציאליות באמצעות עונשין פליליים. הזכיר היושב־ראש הנכבד של ועדת החוקה, חוק ומשפט, שאפילו הוועדה ראתה צורך לפסול את הנוסח הממ־שלתי שרצה להטיל עונשי מאסר על אנשים אשר לנים ברחבה או בגינה. סעיפים רבים בחוק זה היו חדורים רוח זו אשר במקום לפתור בעיות סוציאליות, במקום לאחוז את הבעיות בציציות ראשן ולמצוא להן פתרון ציבורי־סוציאלי, בוחרים בדרך שאין קל הימנה — מושיבים את האדם בבית־סוהר, והכל בא על מקומו בשלום.

חבר־הכנסת קלינגהופר הזכיר את הצד התחיקתי־משפטי. גם הוא ציין שיהיה בכך משום עיוות אם נעביר את נטל ההוכחה על הנאשם במקום על התביעה. אבל רק לעתים רחוקות אנו מטילים את עומס ההוכחה על הנאשם. נושא זה מעורר לעתים קרובות ויכוחים רציניים. זכורים ודאי לחברי הכנסת אותם ויכוחים ערים סביב חוק בטחון המדינה. נשמעה אז טענה שגם בחוק חמור זה יש לשמור על כללי החירות של האדם. ניסו להסביר לנו שענין הבטחון הוא כה יקר שבעטיו מותר לסטות מכללים מקובלים. אבל אין להעביר את עומס ההוכחה על הנאשם בכל חוק רגיל בגלל נימוקים משפטיים ולא בטחוניים. לא ייתכן שבגלל נוחיות אדמיניס־טרטיבית נרחיק לכת ונלך בדרך זו.

מדובר כאן בהורים שבאו מארצות שונות, ברובם המכריע של המקרים — משפחות מרובות־ילדים. לא בגלל רוע־לב מזניחים הם את הילדים, אלא משום שהגורל התאכזר להם. אין חולקין על כך שצריך לדאוג לילדים אלה ולשמור על שלומם. לעתים המחלקה הסוציאלית של העיריה או הרשות המקומית צריכה לדאוג לילדים הללו. אבל קל יותר להטיל את העונש על ההורים. האם נפקיר את הילדים הללו? האם בגלל ההזנחה של ההורים לא נדאג לילדים? לא מדובר בעבי־רות פליליות. מדובר באנשים שמצבם הכלכלי קשה.

חבר־הכנסת קלינגהופר ואנוכי איננו מתנגדים להוספת המלים „ואי־ההספקה כאמור נובעת מאי־נקיטת אמצעים סבי־רים, לפי נסיבות המקרה, להשגת הדרוש כדי לספק את הצרכים למרות שבידם לספקם״. אם יש באפשרותם של ההורים לספק את הצרכים ובכל זאת הם מזניחים את הילדים, יש להטיל עליהם עונש מאסר. אבל אין מקום להפוך את הקערה על פיה ולעוות את הוראות החוק ואת דיני ההוכחה.

המשטרה יכולה להוכיח בנקל אם ביכולתם של ההורים לדאוג לילדיהם ולספק את צורכיהם. המשטרה יכולה להוכיח שאותו הורה יכול היה לפנות ללשכת העבודה כדי להשיג עבודה, והוא לא עשה כן. האם קשה להוכיח זאת? מדוע צריך לפטור את התביעה מחובת ההוכחה?

ההצעה המשותפת של חבר־הכנסת קלינגהופר ושלי אומרת שבמקום הסיפה תבוא הפיסקה הבאה: „ואי־ההספקה כאמור נובעת מאי־נקיטת אמצעים סבירים, לפי נסיבות המקרה, להשגת הדרוש כדי לספק את הצרכים למרות שבידו לספקם, דינו — מאסר שלוש שנים״.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (יו״ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. הוועדה סבורה שתיאור המצב, כפי שניתן על־ידי חברי־הכנסת קלינגהופר וקושניר, איננו מתאים כל־כך למציאות שלנו. אמנם העקרון שחובת ההוכחה צריכה להיות על התביעה הוא עקרון חשוב; אבל הוועדה שאלה את עצמה אם בתנאים בהם אנו חיים אדם המזניח את ילדיו הוא בחזקת זכאי. כיום יש אמצעים רבים לשמירה על ילדים. יש לשכה סוציאלית, יש לשכת עבודה, ואפשר לדאוג לילדים בדרכים שונות. אם למרות זאת אדם

מזניח את ילדיו ואיננו דואג לשלומם ולבריאותם, ספק רב אם הוא בחזקת זכאי.

החוק לא בא לפתור בעיות סוציאליות. הוא מניח מראש שהחברה קבעה הסדרים ענפים על מנת לדאוג גם למי שאיננו יכול להסתדר בחיים. לכן הזנחת ילדים ונכים היא עבירה חמורה. אין זו בעיה פלילית רגילה שבה יש להטיל את חובת ההוכחה על הקטיגוריה. במקרה כזה קשה גם להוכיח אם אדם נקט אמצעים סבירים כדי לדאוג לילדיו. כיצד להוכיח אם הוא פנה ללשכת העבודה אם לאו, או אם עשה את הדרוש כדי לדאוג לפרנסת בני משפחתו? קשה לטעון שזו שאלה של נוחיות אדמיניסטרטיבית לפרקליטות. במקרה חמור כזה אין לדרוש מן התביעה להוכיח אם אמנם נקט האיש אמצעים סבירים להשגת הדרוש כדי לספק את הצרכים של הילדים.

לכן לא קיבלה הוועדה את דעתם של חברי־הכנסת קלינגהופר וקושניר.

היו״ר ק. לוז:

אנו עוברים להצבעה על סעיף 2.

הצבעה

התיקון של חברי־הכנסת י. ה. קלינגהופר וי. קושניר לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת קושניר, להנמקת הסתייגותו לסעיף 3.

יוסף קושניר (מפ״ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. איני רוצה לנמק את הסתייגותי, מאחר שהנמקותי להסתייגותי לסעיף הקודם כותן יפה גם להסתייגותי בסעיף 3.

אני מציע להוסיף לנוסח הוועדה בסעיף 3, שרק אם נעשה הדבר בזדון והאדם עוזב את הילד ומשאירו ללא אמצעי מחיה בלי כל סיבה חוקית או סבירה, רק אז יימצא אשם בעוון.

מאותם הטעמים שציינתי קודם, גם כאן לא ראיתי לנהוג קלות ולמהר להטיל על אדם עונש של שלוש שנות מאסר. המדובר באותם אלמנטים, אבל מכיוון שנימקתי את הסתייגותי כבר קודם, וכוחה יפה גם לסעיף זה, איני רוצה לחזור על דברי.

אם יורשה לי, אני רק רוצה להביא את ההסתייגות האלטרנטיבית של יושב־ראש הוועדה, חבר־הכנסת אונא, ושלי. לדעתי, יש להבדיל בין מקרים שאדם מסוגל לפרנס את ילדיו ובכל זאת נוטש אותם לבין מקרים שאדם אינו מסוגל לפרנס את ילדיו והוא נוטש אותם.

אנחנו מציעים בסוף סעיף קטן (א): „אם הוכיח שאין בידו לספק צורכי חייו של הילד או הנכה, דינו — מאסר שנה״. במקרה כזה אנחנו מציעים שדינו יהיה מאסר של שנה אחת, במקום שלוש שנים.

אבקש לקבל את הסתייגויותי.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת אונא להנמקת הסתייגותו.

משה אונא (המפלגה הדתית־לאומית):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. רצוני להוסיף רק שני משפטים. נראה לי כי יש הבדל גדול בין אדם הנוטש את ילדיו מתוך יאוש, מתוך שהוא רואה את מצבו כמצב שאין מוצא ממנו, ובין מקרה שאדם נוטש את ילדיו מתוך חוסר אחריות, כי לא ייתכן שאדם יתייחס כך כלפי ילדיו.

נראה לי שאם נמצא אדם במצב חמור ביותר, צריכה עובדה זו להיות בבחינת סיבה מקילה שהחוק מכיר בה. ועל כן, אם הוכיח שאין בידו לספק את צורכי חייו של הילד או הנכה, יש להטיל עליו עונש קל יותר. במקרה אחר, כאשר הנטישה נובעת אך ורק מחוסר אחריות משוועת, יש כמובן להטיל את העונש החמור יותר.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת בר־רב־האי להנמקת הסתייגותו. אחריו ישיב יושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט על הסתייגותו של חבר־הכנסת בר־רב־האי. חבר־הכנסת בר־רב־האי ינמק אחר כך את דעת הרוב בוועדה בקשר להסתייגותו של חבר־הכנסת אונא.

דוד בר־רב־האי (מפא״י):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. ירשה לי כבוד היושב־ראש לחלוק על הסדר שהוצע על־ידו, מכיוון שהסתייגותי למעשה היא תשובה להסתייגויות של חברי לוועדה.

לא נעלמה ממני רצינות הבעיה שלפנינו. רצינות הבעיה היא ביחס לילדים וגם ביחס להורים. אין זה מקרה רגיל. אנחנו דנים בבעיה של נטישת ילדים על־ידי הוריהם, דבר העומד בניגוד לרגשות הטבעיים של ההורים, בניגוד למו־נחים היסודיים של חיי החברה שלנו. ואם בכל זאת נאלצים אנחנו לקבוע בחוק הפלילי עמדה ביחס לעובדות האלה, הרי זה סימן שמקרים כאלה ישנם בחברה שלנו, והמחוקק איננו יכול להתעלם מהם.

ההבדל המעשי בין הסתייגויות חברי לבין ההסתייגות שלי הוא בזה שהם מנסים ליצור דרגות של עונשים ביחס לנסיבות של נטישת ילדים.

ההסתייגות שלי מציעה רק תוספת הגדרה, הכוללת במו־שג „נטישה״ כל מיני אפשרויות, ובמיוחד אפשרות שנפוצה — לצערנו הרב — בארץ: עזיבת ילדים בלשכה לעזרה סוצי־אלית, בלשכת הסעד וכו׳, מתוך הנחה שמשהו ייעשה להם.

ההסתייגות שלי נשענת על ההנחה, שנטישת ילד — זו תמיד עבירה. לכן אני מציע להשאיר את הגג של שלוש שנות מאסר, ומשאיר לבית־המשפט את האפשרות לדון בנסיבות של כל מקרה ומקרה. אין אני רוצה להכתיב לבית־המשפט באיזה מקרה יטיל עונש מאסר של שישה חודשים, או בהתאם להצעתו האלטרנטיבית של יושב־ראש הוועדה, חבר־הכנסת אונא, מאסר של שנה במקרה מסויים.

אני מציע להשאיר את קביעת מידת העונש לשיקול־דעתו של בית־המשפט. כן אני מציע להרחיב את המסגרת של המושג נטישה, כדי שיחול על כל המובנים וכל האפשרויות הקיימות. אנחנו חיים במשטר של חוק פלילי, של דיני עונשין, שאינם מחייבים את בתי־המשפט להטיל עונש מסויים. אנחנו קובעים תמיד, בכל מקרה, רק את הגג, רק את המכסימום שעליו לא יוכל השופט לעבור, ומשאירים בידי השופט אפשרות להת־חשב בנסיבות של כל מקרה ומקרה.

משום כך אני מתנגד גם להגדרתו של חבר־הכנסת קושניר, שרק במקרה של זדון ושל העדר סיבה חוקית או סבירה יוטל עונש. אגב, אינני יודע איזו סיבה חוקית יכולה להיות לנטישת ילדים. כן אני מתנגד לנוסח של חברי־הכנסת אונא וקושניר „אם הוכיח שאין בידו לספק צורכי חייו של הילד או הנכה, דינו — מאסר שנה״. תשאירו זאת לבית־המשפט. איני מטיל ספק שבית־המשפט יתחשב בנסיבות מיוחדות, אבל אל לנו להכתיב לו זאת.

אני מציע שבמקום סעיף קטן (ב) יבוא סעיף כדלקמן: „לענין סעיף זה, נטישה — לרבות סירוב לקבל את הילד

או הנכה להשגחה, או מסירתם למי שאינו מחוייב לדאוג לצורכי חייהם״ (כמו השארתם על פתח מועצה מקומית או לשכת הסעד) „ולא הסכים שיהיו ברשותו, או השארתם בידי אדם ביודעין שאותו אדם אינו דואג לצורכי חייהם״. אשר למידת העונש בנסיבות השונות, זאת אני מציע להשאיר לבית־המשפט.

אני מבקש לקבל את ההסתייגות שלי.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (יו״ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני מתייחס להסתייגותו של חבר־הכנסת בר־רב־האי. חבר־הכנסת בר־רב־האי כבר השיב על הסתייגותו של חבר־הכנסת קושניר.

הרוב בוועדה היה סבור כי מחובת המחוקק לתת הוראות מפורטות יותר לבית־המשפט בקשר למקרים כאלה, לתת הדרכה שאינה מסתפקת בהכללה כה רחבה של המושג נטישה, שיהיו כלולים בה כל־כך הרבה מקרים שונים. כגון: ילד נמצא במוסד והמוסד הודיע לאב שאינו יכול להחזיק בו, אך האב אינו בא לקבלו. במקרה כזה האב הוא בר־עונשין. אבל קשה להשוות מקרה זה למקרה של נטישת תינוק על מפתן המשטרה או לשכת הסעד, שזוהי נטישה ממש. נראה היה לוועדה שכדאי להבחין הבחנה ברורה בין המקרים, ובהתאם לכך לתת הוראות לבית־המשפט על מידת העונש. כמובן, אפשר לומר כי בענינים אלה אפשר לסמוך על בית־המשפט שישקול את הדברים. אבל לוועדה נראה היה שכאשר נקבע עוון חדש, רצוי שהמחוקק יתן דעתו על כך, יגדיר הגדרות ברורות ומפורטות, ולא ישאיר עבודת החקיקה לבית־המשפט. על כן אני מבקש לדחות את ההסתייגויות.

היו״ר ק. לוז:

נעבור להצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר־הכנסת י. קושניר לסעיף 3 לא נתקבל.

בעד התיקון האלטרנטיבי של חברי־הכנסת
מ. אונא וי. קושניר לסעיף 3 — 9
נגד — 13

התיקון האלטרנטיבי של חברי־הכנסת מ. אונא וי. קושניר לא נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת ד. בר־רב־האי לסעיף 3 לא נתקבל.

סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו״ר ק. לוז:

לסעיפים 4—8 אין הסתייגויות. אני מעמידם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 4—8 נתקבלו.

היו״ר ק. לוז:

לסעיף 9 הסתייגויות לחברי־הכנסת בגין וקושניר. רשות הדיבור לחבר־הכנסת מרידור, להנמקה.

אליהו מרידור (תנועת החירות):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת. מה בא סעיף 9 לחדש? לפי דעתי — אם מותר לי לומר כך בלי לפגוע בכבוד החוק — סעיף זה הוא סעיף משעשע. כתוב בו: „העושה או המפיץ דבר שאינו שטר כסף והוא דומה בעיקרו לשטר כסף שהוא הילך חוקי בישראל, דינו — קנס 500 לירות״. גניח שקופת גמל או קופת חסכון שולחות לבתי האזרחים במדינה חוברות תעמולה על מנת לעודדם לחסוך כספים; ובחוברות אלו מופיע צילום של שטר כסף. אנו מקבלים חוברות כאלה. ילדינו מקבלים אותן בבתי־הספר. יש תכניות חסכון „כח״ ו„נח״ שבהן מופיע צילום של שטר כסף. מודעות כאלה מופיעות גם בעתונים. אפילו מוסדות ממשלתיים מפרסמים מודעות כאלה ובהן צילום של שטר כסף. עושה זאת משרד השיכון המפרסם תכנית הבניה במסגרת „חסכון לבניה״. מה הרע בכך אם מדפיסים צילום של שטר כסף? מובן מאליו, אם הדבר נעשה לשם הטעיה או רמאות, זוהי עבירה חמורה שדינה איננו 500 לירות, אלא בחוק הפלילי יש סעיף מיוחד המטיל עונש חמור על עבירה כזאת. על כן אין צורך בתוספת זו. נהפוך הוא, תוספת זו רק מבלבלת דעתם של הבריות. אמנם לפי הסעיף בחוק הפלילי, מעשה זה הוא בגדר עבירה אם היה בו נסיון להטעות. ואילו בסעיף 9 כתוב: „העושה או המפיץ דבר שאינו שטר כסף והוא דומה בעיקרו לשטר כסף״. ממה נפשך: אם הכוונה היא באמת לזיוף, מסוכן לכלול סעיף זה בספר החוקים; כי מי שיעבור עבירה כזאת יטען: הפצתי דבר שאינו שטר כסף אבל הוא דומה לשטר כסף; מדוע מאשימים אותי בעבירה חמורה של פשע, זיוף, ולא מאשימים אותי לפי סעיף 9? ואם תמצי לומר: לא, סעיף זה מכוון רק לאותם שטרי כסף שהדפיסו לפני הבחירות הקודמות, כאשר המפלגה שהדפיסה אותם רצתה להראות שערכו של הכסף יורד — והיא הדפיסה שטרות קטנים משטר הכסף המקובל במדינה — ומפלגה אחרת שתרצה להראות שהכסף ערכו עולה, תוכל אף היא להדפיס שטרי כסף ולהראות שערכם עולה, — מדוע צריך להפוך מעשה כזה לעבירה? מה החטא בכך? כמובן כל זה אמור לגבי מקרה שאין בו כוונה להטעות או לרמות. אני חושב שסעיף 9 כפי שהוא מנוסח, עלולות לצמוח ממנו תקלות רבות דווקא במקרים של זיוף רציני. אם הדבר נעשה לצורך תעמולה או קריקטורה — מדוע הוא אסור?

בוועדה נאמר לנו שהכסף הוא סמל של המדינה. עם כל הכבוד, אני חולק על כך. דגל וסמל של המדינה — אותם חובה לכבד, ואסור לעשות מהם חוכא ואיטלולא. יש חוק מיוחד המבטיח כבודם של סמלים אלה. לצערי לא תמיד מקפידים אנו על מילוי ההוראות של חוק זה.

כולנו יודעים שלכסף יש ערך רב. אבל אינו אלא כסף. איננו סמל של המדינה, אף־על־פי שהוא מוצא על־ידי בנק ישראל שהוא מוסד ממלכתי. על דגל או סמל צריך להגן גם מפני חיקויים, ואמנם החוק מגן עליהם. אבל לגבי כסף — הדבר מיותר לחלוטין. סעיף זה בא ליצור עבירה פלילית ממעשה שאין בו נזק ציבורי ואינו פוגע בשום דבר.

לכן אמרתי בפתח דברי שזה סעיף משעשע, אם הכוונה שלו איננה להקל בזיופים ממש. יגידו לי על כך, וכך כנראה יגיד לי היושב־ראש הנכבד של הוועדה, שהנה יש סעיף בחוק הפלילי העושה עבירה גם מהשמדת כסף. אני כשלעצמי חושב, שגם הסעיף ההוא מגוחך. עדיין לא ראיתי אנשים — מלבד חולי נפש — שיקחו צרור כסף וישמידו אותו רק כדי להפגין את זלזולם בכסף, לא פגשתי כאלה לא ברחוב, לא בבית־המשפט ולא בשום מקום. לא ראיתי אדם משמיד כסף.

אני סבור, רבותי הנכבדים, כי כולנו צריכים לשאוף לכך שהממשלה תמצא דרכים יעילות יותר להאדיר כוחה של הליכה ולהגדלת חשיבותה מאשר להילחם בדברי תעמולה, בחופש ציור של קריקטוריסטים, אם רוצים בכך, על־ידי עשיית שטר כסף לאיקונין. אני חושב שזה מיותר לחלוטין, ואני מציע למחוק את שני הסעיפים האלה הדנים בחידוש ה„מהפכני״ הזה, שאין לו אח ורע בחוקים אחרים ובמדינות אחרות.

יצחק ה. קלינגהופר (המפלגה הליברלית):

זה לא נכון. זה מצוי בכמה חוקים.

אליהו מרידור (תנועת החירות):

מעטים מאד, אדוני הפרופסור. בקושי תמצאו מדינה כזאת. אינני זוכר איפה היא נמצאת. בדרך כלל במתוקנות שבאומות אין סעיפים כאלה. קיימות כיום 115 מדינות, כמעט כל דבר אתה יכול למצוא באחת מהן. כל דבר אפשר למצוא באיזו מדינה שהיא, אבל בדרך כלל אין זה מקובל. אני מציע לוותר על שני הסעיפים האלה, ועל־ידי כך יתקצר החוק בשני סעיפים, וגם זאת מעלה.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת קושניר.

יוסף קושניר (מפ״ם):

אדוני היושב־ראש, כנסת נכבדה. אני רוצה להוסיף כמה משפטים על דברי קודמי. הצעתי למתוק את שני הסעי־פים הללו. אין ספק שאין צורך בהם. לא רק לפי נוסח הסעיף אין חשש של הטעיה, אלא בפירוש שמענו מנציגי בנק ישראל, אשר הופיעו לפני הוועדה, שגם הם לא היו מסוגלים להביא כתמיכה לענין זה יותר מדוגמה אחת. בי־קשתי להביא דוגמות של שימוש כזה בכסף שהיה בהן משום הטעיה. הם הביאו לפנינו לירה אשר בה השתמשו בבחירות האחרונות. מדוגמה זאת היה ברור לעיני כל שאין כל חשש של הטעיה.

עצם העובדה שאין מטילים מאסר בשל עבירה זאת — ובדרך כלל מטילים מאסר בשל כל עבירה פלילית — אלא מסתפקים בקנס כספי, — עצם עובדה זו מעידה שהממשלה, אשר הציעה את החוק, לא ראתה זאת כענין לחוק פלילי. במקרה שלפנינו לא יטילו מאסר, אבל, מה איכפת, יטילו קנסות על התושבים. גם אם אין זה מזיק, גם אם אין זה מטעה — יטילו קנסות. מה יכול להזיק אם יטילו קנסות?

אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת הנכבדים, שאני בעד טוהר הבחירות, אבל אין להסיח את הדעת על־ידי חוקים אלה כדי לא לדבר על הדבר העיקרי. אם צריך לדאוג לטוהר הבחירות, הרי לא על־ידי חוקים שאין להם כל נגיעה לדבר. אמנה לכם, אם יהיה הצורך בכך, הרבה מקרים שכדאי לשמור בהם על טוהר הבחירות. אבל הבחירות לא תיפ־גמנה, לא מבחינה מוסרית ולא מבחינה אחרת, אם יהיה השעשוע הזה, כפי שקרא לו קודמי.

על כן, מכיוון שגם בנק ישראל מוכרח היה להודות לפנינו שאין חשש של הטעיה, ולא יכול היה, למרות כל מאמציו, להביא יותר מדוגמה אחת, והוא הצטייד בכל החומר שהיה ברשותו, אני רואה נזק בכך שנחמיר ונטיל עונשים כספיים כשאין צורך בדבר. זאת הסחת דעת מן הדברים הרצי־ניים שיש לעשות כדי לשמור על טוהר הבחירות. בל נסיח את הדעת מן העיקר ובל נעסוק בדברים מגוחכים. אני מציע איפוא למחוק את הסעיפים 9 ו־10.

במקרה שהסתייגות תידחה, אני מציע הצעה אלטר־נטיבית, שבמקום קנס של 500 לירות יוטל קנס של 10 לירות בלבד. רציתי להביע בכך מורת־רוחי מן החוק הזה. אם יטילו קנס בשיעור אשר לפי מושגינו איננו גבוה, 10 לירות במקום 500 לירות, גם בכך תובע מורת־הרוח, וההנ־מקה להתנגדותי לסעיפים כולם היא גם ההנמקה כאן.

היו״ר ק. לוז:

רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

משה אונא (יו״ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כנראה נתערבבו בזכרונו של חבר־הכנסת קושניר שני דברים, כי לפני הוועדה הביאו נייר שיש לו צורה של שטר כסף שהוציא איזה מועדון לילה, ובמקום הדייג המצוייר בלירה, מצויירת שם תמונת בדרן של אותו מועדון. חבר־הכנסת קושניר זכר, כנראה, דבר־מה מן הבחירות והדברים נתערבבו בזכרונו.

לגופו של ענין רצוני להוסיף, כי אינני חושב שאפשר לעבור בקלות על הטענה (כפי שמנסה חבר־הכנסת מרידור) שיש ביחסו של אדם לשטר כסף משהו מן היחס לכלל ולסדרי המדינה. אם מפגינים זלזול בשטרות הכסף בצורה כזאת שמשתמשים בהם לצורכי תעמולה ולשם הפיכתם לדבר מגוחך, הרי אין זה דבר שאפשר להתייחס אליו בשוויון־נפש כפי שמתייחס אליו חבר־הכנסת מרידור. עמדתי בדברי הפתיחה על כך שכתוב עכשיו בנוסח החוק „העושה או המפיץ דבר שאינו שטר כסף והוא דומה בעיקרו לשטר כסף״. הטענה שהביא חבר־הכנסת מרידור, שמישהו יצלם בתוך תמונה או בעלון תעמולה לחסכון חבילת שטרות כסף ואז יחול עליו הסעיף הזה — לא מניה ולא מקצתיה. הנוסח אומר בבירור, שאם עצם המוצג הזה דומה לשטר כסף בעי־קרו, כלומר שהוא בגודל של שטר כסף ובצורה של שטר כסף וחיצוניותו כחיצוניות שטר כסף, אלא שמה שעליו משמש לתעמולה או לבידור — עליו יחול סעיף זה. זאת הכוונה של הסעיף והוועדה מצאה שיש יסוד לחוקקו. אין כל יסוד לדברי חבר־הכנסת קושניר שבדרך זו רוצים כביכול להסיח את הדעת מבעיית טוהר הבחירות. אין כל קשר בין הדברים. הכוונה היא לכך שיתייחסו בדרך־ארץ לאותם דברים שהמדינה מוציאה, כלומר שהמדינה רואה בכך ביטוי לריבונותה. אין לכך כל קשר עם בעיית טוהר הבחירות וכדומה.

הוועדה מצאה כי כדאית הצעת הממשלה שתתקבל על־ידי הכנסת, ואני מבקש איפוא לדחות את ההסתייגויות.

היו״ר ק. לוז:

אנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

הצעת חברי־הכנסת מ. בגין וי. קושניר למחוק את סעיף 9 לא נתקבלה.

התיקון האלטרנטיבי של חברי־הכנסת מ. בגין וי. קושניר לסעיף 9 לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי השני של חבר־הכנסת י. קושניר לסעיף 9 לא נתקבל.

סעיף 9, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו״ר ק. לוז:

לסעיפים 10—12 אין הסתייגויות. אני מעמיד אותם להצבעה.

ה צ ב ע ה

סעיפים 10—12 נתקבלו.

היו״ר ק. לוז:

האם יושב־ראש הוועדה מבקש להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית?

משה אונא (יו״ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כן. אני מבקש להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק לתיקון פקודת החוק הפלילי (מס׳ 24), תשכ״ה—1965, נתקבל.

ח. חוק הפיקוח על מעונות, תשכ״ה — 1965 *)

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

היו״ר ק. לוז:

אנו עוברים לסעיף ז׳ של סדר־היום: חוק הפיקוח על מעונות, תשכ״ה—1965, קריאה שניה ושלישית. רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת השירותים.

נחום ניר־רפאלקס (יו״ר ועדת השירותים הציבוריים):

כבוד היושב־ראש, כנסת נכבדה. שר הסעד שהביא את החוק הזה לקריאה ראשונה, הסביר את מטרתו, ולא אחזור אלא אזכיר לחברי הכנסת שמטרת החוק היא לחייב מעונות (ומיד אגיד מה זה „מעונות״) בפיקוח של משרד הסעד.

טוב היה בעצם אילו כל חולי הנפש, כל החולים הכרוניים, כל הזקנים, כל המפגרים, היו נמצאים במעונות ממשלתיים. אני מקווה שיבוא יום ובאמת יהיו לממשלה אפשרויות להקדיש את הסכומים הדרושים לדבר הזה. אבל כל עוד לא הגענו לכך, קיימים מוסדות פרטיים שמטפלים בילדים, יש בתי־אבות, בתים לחולי־נפש. אי־אפשר לומר שעד עכשיו לא היה פיקוח עליהם; במידה מסויימת היה פיקוח למעשה. כי כמה מוסדות היו פונים ומבקשים תמיכה ממשרד הסעד, וכל זמן שמשרד הסעד היה נותן תמיכה — הוא היה גם מפקח.

מטרת החוק היא שכל המעונות הללו יהיו חייבים בפיקוח, ומשרד הסעד צריך לדאוג להם ולפקח על התנאים, כי העיקר הוא התנאים במוסדות.

נתקלנו פה בבעיה אחת עקרונית. יש פה כמה שינויים שאעבור עליהם אחר־כך, אבל הבעיה העקרונית היתה שמלבד המוסדות הממשלתיים והמוסדות הפרטיים שבהם מטפלים בילדים, בזקנים, בחולים וכו׳ — קיימים עוד הרבה מוסדות של גופים ציבוריים שיש לנו אמון בהם, והגופים הציבוריים מפקחים על המוסדות האלה. לדוגמה: מוסדות עליית הנוער, מוסדות „משען״ — בתי־ילדים של „משען״, בתי־אבות של „משען״ — או של ויצ״ו, ולפי ההגיון חשבנו שאם ניצור עוד פיקוח של משרד הסעד על אותם המוסדות המחזיקים מעונות ומפקחים עליהם, אותם גופים ציבוריים — אולי יהיה זה מיותר. אבל לא יכולנו להכניס בחוק יותר מדי יוצאים מן הכלל, ומפני כך שינינו את סעיף קטן (ב) של סעיף 3 לחוק.

בהצעת החוק היה סעיף 3 (ב), לפיו שר הסעד רשאי לפטור מעון פלוני או סוגי מעונות מרשיון ניהול. כל הסמכות היתה בידי השר. חשבנו שיהיה נכון יותר לתת אמנם סמכות זו לשר הסעד, אך בתנאים מסויימים. קודם כל, לא „מעון פלוני״ אחד אלא סוגים של מעונות, אבל לא כל המעונות, אלא אותם מעונות שנוסדו ומתנהלים על־ידי מוסדות ציבור וארגונים ציבוריים, שהוכרו לצורך זה על־ידי הממשלה. כלומר, ענין זה אינו בידי שר הסעד, אלא בידי הממשלה. אם הממשלה מכירה שמעון פלוני נוסד ומתנהל על־ידי מוסד ציבור — שר הסעד רשאי לפטור אותו מקבלת רשיון, כי זאת החובה הראשונה — קבלת רשיון לניהול.

משום כך גם הוצאנו מסעיף 3 (א) את פיסקה (1). לפי הצעה המצויה בחוברת הכחולה פטורים מבקשת רשיון מעונות של רשויות מקומיות. הוצאנו סעיף זה מטעם פשוט — משום שאי־אפשר להשוות רשות מקומית אחת לחברתה, ביחוד באותם המקומות שעוד אין בהם רשויות מקומיות נבחרות, אלא רשויות ממונות או מועצה קרואה וכדומה. לא אזכיר שום דוגמה. אנו מכירים את המציאות שלנו ויודעים כי ישנם הרבה מקומות במדינתנו שעדיין אי־אפשר לסמוך שם על הרשות המקומית, בכפר או במקום אחר. משום כך הוצאנו את פיסקה (1), אבל הכנסנו אותה בסעיף 3 (ב), כי הממשלה תוכל להבדיל בין רשות מקומית אחת לחברתה. הממשלה תכיר, למשל, ברשות מקומית כמו תל־אביב, שזו באמת גוף ציבורי שהוכר לצורך זה על־ידי הממשלה ולכן אין צורך ברשיון. ואילו לגבי מועצה מקומית אחרת או כפר נידח, יכולה הממשלה להחליט שאינה יכולה להכיר בה כמוסד שאיננו צריך רשיון. זוהי בעצם הבעיה העיקרית.

הבעיה השניה שנתעוררה היתה בנוגע לגיל הילד במעונות הנותנים טיפול לחוסים. אנו הרחבנו את הסעיף. בחוברת הכחולה היה מדובר על „טיפול״. אנו כתבנו בפירוש „טיפול סוציאלי״. כפי שאמרתי, שאלת הילד היתה שאלת הגיל. בחוברת הכחולה היה הגיל 14 שנה. אני מודה, בוועדה היה לנו רצון רב להעלות את גיל הילד, כי ישנם מוסדות שיש בהם ילדים בגילים מ־14 עד 18. ישנה גם הסתייגות כזו. אבל אני מודיע מראש שעם כל רצוננו להעלות את הגיל, נתקלנו בתשובה פשוטה: לשם כך נחוצים סכומים גדולים, ומסיבות תקציביות וארגוניות אי־אפשר לבצע דבר זה כעת, ובמשך הזמן — כך הובטח לנו ממשרד הסעד — ידאגו לדבר זה. „במשך הזמן״ זה יכול להיות בעוד שנה, שנתיים ושלוש שנים, כאשר תזיה אפשרות לבצע דבר זה.

בענין מעונות אלה נתקלנו גם בבעיה הקשורה בקיבוץ. מובן מאליו שאותם ילדים או זקנים של הקיבוץ הנמצאים בקיבוץ ואשר הם בני משפחתם של החברים — זה אינו נחשב למעון. בקיבוץ מוכרחים היינו להתחשב גם עם המציאות שלנו. המציאות היא שבהרבה קיבוצים ישנם ילדים שאין להם הורים. ילדים אלה אשר הקיבוץ מקבל אותם, הייתי אומר אפילו: מאמץ אותם לא באופן חוקי, אבל מאמץ אותם כילדים של הקיבוץ. מי שמכיר את חיי הקיבוץ יודע שאין שם ילד בלי אב. אותם ילדים שהקיבוץ חושב שהם מאומצים אליו, הוא מאמץ להם הורים, כך שילדים אלה נהנים מכל אותם הדברים שההורים יכולים לתת לילד. בעיה זו עמדה לפנינו ובסעיף הגדרות, במקום שכתוב „משפחה״, הוספנו „או שהם מוצמדים למשפחת חברים״. אינם מוצמדים לקיבוץ כולו, אלא לאחת ממשפחות הקיבוץ. אני יכול להעיד על עצמי כי הייתי בהרבה קיבוצים וראיתי כי אפילו במשפחות שיש בהן כמה ילדים, יש ילד אחד או שניים מאומצים, הנחשבים כילדי אותה משפחה.

בחוברת הכחולה מוצע היה כי מקום המאכסן פחות מחמישה חוסים בו לא ייחשב למעון. אנו באנו לידי מסקנה שחמישה חוסים זה יותר מדי, ואפילו אם ישנם רק שלושה חוסים — מוסד כזה נחשב למעון וזקוק לרשיון.

הכנסנו סעיף חדש, סעיף 6, אשר לא היה בחוברת הכחולה, האומר: „נוכח שר הסעד כי מעון חדל למלא אחרי התנאים שנקבעו בתקנות או ברשיון, רשאי הוא לדרוש ממנהל המעון מילוי התנאים כאמור תוך תקופה סבירה שתיקבע על־ידו לפי הענין. לא מילא המנהל אחר התנאים תוך אותה תקופה, רשאי שר הסעד לבטל את הרשיון״.

---

*) „דברי הכנסת״ (מושב שלישי), חוב׳ כ״ח, עמ׳ 1885; נספחות.

בחוק זה ישנן גם הוראות בנוגע להחזקת ילד. אדם המחזיק ילד בביתו, צריך להודיע מתי קיבל את הילד. החלטנו שעל הפסקת החזקתו של הילד, היעלמו או מותו יש להודיע תוך 48 שעות, ולא כפי שהוצע בחוברת הכחולה, תוך 7 ימים.

ישנם מקרים — וכאן אני מתייחס לסעיף 8 (ב) שהורים נוסעים לחוץ־לארץ ומוסרים את הילד למשפחה לתקופה קצרה, לתקופה של שניים—שלושה חודשים. אנו גם כן הגדרנו את הזמן הזה לשלושה חודשים. במקרים כאלה אין זה נחשב למעון ולכן אין גם צורך לקבל לשם כך רשיון.

הכנסנו עוד שינוי קטן אחד. בסעיף 9 (א) של החוברת הכחולה היה כתוב: „מעון שהיה קיים ביום תחילתו של חוק זה, רואים כאילו ניתן רשיון לניהולו לשנה אחת מאותו יום״. אנו קיצרנו את הזמן ומציעים שישה חודשים. תוך שישה חודשים הוא יכול לקבל רשיון אם הוא מתאים לתנאים שקבע השר.

בסעיף 12 נתונה הסמכות לשר הסעד להתקין תקנות בכל הדברים הנוגעים למעונות חוסים. אנו הכנסנו תוספת בפיסקה (7), אשר בה מדובר על דרכי הפיקוח על מעונות. אמרנו, כי שר הסעד יכול להתקין אפילו תקנות בנוגע למעונות אשר אינם זקוקים לרשיון, אך אם ירצה להתקין תקנות בדבר תקן עובדי מעונות והכשרתם, תנאי כשירותם של מנהלי מעונות ודרכי פיקוח על מעונות שניהולם פטור מרשיון, יוכל לעשות זאת רק בהתייעצות עם ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת. ישנם חברי כנסת שרשמו בענין זה הסתייגות. הם הציעו כי הדבר יהיה באישור ועדת השירותים הציבוריים. חשבנו שמספיק לגמרי אם ועדת השירותים הציבוריים תוכל להביע את דעתה בענין זה.

נרשמו כמה הסתייגויות. אבקש לשמוע את הנימוקים להסתייגויות אלה.

היו״ר ט. סנהדראי:

לסעיף 1 — הסתייגות לחברת־הכנסת רחל כהן. חברת־הכנסת עוזיאל ינמק את ההסתייגות במקומה.

ברוך עוזיאל (המפלגה הליברלית):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. נתבקשתי על־ידי חברת־הכנסת כהן לנמק את הסתייגויותיה.

ההצעה היא שהגדרת „ילד״ תימחק, ובכל מקום בחוק בו כתוב „ילד״ ו„ילדים״ יבוא „קטין״ ו„קטינים״. הכוונה היא להעלות את הגיל המכסימלי מ־14 ל־18 שנה. אם הסתייגות זו לא תתקבל, מציעה חברת־הכנסת כהן שבמקום הגדרת „ילד״ תבוא ההגדרה הבאה: „ילד״ — מי שלא מלאו לו 18 שנה״.

אין להבין מדוע נקבע הגיל של 14 שנה כגיל המכסימלי, אלא אם כן קיים חשש של עומס כספי, או של עומס כוח־אדם על משרד הסעד. אולם גם הנימוק הזה אינו יכול להצדיק את הקטנת הגיל, כי יש ללוות את הילד ולפקח עליו עד גיל 18, כי על כן עד אז הוא קטין, כדי שלא ינוצל לרעה, כדי שיימצא באיזו מסגרת. עד גיל שנה—שנתיים נמצא הילד במסגרת „טיפת חלב״, המקיימת השגחה, לא רק בריאותית. אמנם, מגיל שנתיים עד ארבע שנים קיים חלל ריק, אולם ישנם הורים, או מוסד לפי הצעת החוק. עד גיל 14 קיים על הילד פיקוח לפי החוק. אולם הגילים 14—18, שהם לרוב גילים מסוכנים, כי בגילים אלה נשקפות סכנות רבות מצד הרחוב או מצד האפוטרופסים — אותם משאיר החוק בלי שום פיקוח, בלי שום מסגרת, והדבר לא ייתכן. אם מדברים על מעונות, אפשר לומר כי מעון לנערות בגילים 14—18 ללא פיקוח, יכול לפעמים להיות מסוכן מאד. האוכלוסיה במוסדות אלה היא לרוב של ילדים עזובים, ילדים מבתים הרוסים, ילדים פרובלימתיים, ילדים הנתונים לכל מיני פורענויות בגלל מצבם הסוציאלי או המשפחתי, ולכן לא ייתכן להשאירם ללא כל השגחה.

כפשרה מציעה חברת־הכנסת כהן להוסיף אחרי סעיף 10 את הסעיף הבא: „הוראות חוק זה לא יחולו לגבי חוסים בין הגילים 14—18 אלא במידה ששר הסעד יורה על תחולתו בהכרזה שתפורסם ברשומות, והוא רשאי לסייג תחולתו לפי גילים, סוגי חוסים, סוגי מעונות או כל סיוג אחר״. הכוונה היא, מצד אחד, לא להשאיר גילאים אלה מחוץ לכל מסגרת ופיקוח, ומצד שני, להנית למשרד שיטפל בדבר, להחיל את הפיקוח לפי אפשרויותיו התקציביות ולפי הצרכים. ישנם סוגי מוסדות שאפשר לפטור אותם מן הפיקוח, אולם אין להוציא לגמרי גילאים אלה מכלל פיקוח.

היו״ר ט. סנהדראי:

אבקש מחבר־הכנסת עוזיאל לנמק גם את שאר ההסתייגויות של חברת־הכנסת כהן.

ברוך עוזיאל (המפלגה הליברלית):

בסעיף 12(א) נאמר: „שר הסעד ממונה על ביצוע חוק זה, והוא רשאי להתקין תקנות בכל ענין הנוגע לביצועו, לרבות תקנות בדבר — (1) תקופת רשיונות ותנאיהם; (2) תנאי המגורים במעונות; (3) תנאי החזקת חוסים; (4) אמצעי בטיחות של מיתקנים ושירותים של מעונות; (5) תקן עובדי מעונות והכשרתם; (6) תנאי כשירותם של מנהלי מעונות; (7) דרכי הפיקוח על מעונות, בין שחובת רשיון חלה על ניהולם ובין שניהולם פטור מכך״. כל אלה הם דברים חשובים מאד, שמן הראוי היה כי חלק גדול מהם ייכנסו לחוק עצמו, ולא לתקנות, כדי שהדבר לא יהיה תלוי בשיקול־דעתו של השר בלבד. על כן מוצע שתהיה לפחות התייעצות בענין זה עם ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת. יש המציעים שהדבר יהיה באישור ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת, אך לפחות שתהיה התייעצות. במה זה יזיק? אין בכך כל הפרעה. רצוי שתהיה עין פקוחה של מוסד מחוקק, כמו ועדה של הכנסת, על תקנות אלה.

אמנם, בסעיף קטן (ב) נאמר: „לא יתקין שר הסעד תקנות בדבר תקן עובדי מעונות והכשרתם, תנאי כשירותם של מנהלי מעונות ודרכי פיקוח על מעונות שניהולם פטור מרשיון, אלא בהתייעצות עם ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת״. מי שכתב את החוק, כנראה הרגיש שאין זה רצוי כל־כך להשאיר את הסמכות הזאת בידי השר, הוא עשה כעין פשרה לעצמו וקבע לגבי כמה ענינים את הצורך בהתייעצות עם ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת. אולם גם מה שנותר אלה הם דברים חשובים מאד, כמו תנאי החזקת חוסים, תנאי המגורים במעונות, תקופת הרשיונות, שאינם פחות חשובים מענין תקן עובדי מעונות והכשרתם.

אני מבקש מן הכנסת לקבל את ההסתייגויות שנימקתי.

היו״ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת כהן־מגורי.

חיים כהן־מגורי (תנועת החירות):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. יש לברך על כך שחוק הפיקוח על מעונות איננו משאיר הפקרות כפי שהיתה קיימת עד היום, שכל מי שרצה להקים מעון, בעיקר לילדים מפגרים — לסוג זה של אומללים — היה פותח מעון בלי לקבל רשיון, וכמעט לא היה פיקוח על מעונות אלה, שב־

חלקם התנהלו בעיקר לשם רווחים ולא לשם טיפול בילדים. גם כשאני מברך על חוק זה, הרי מצד אחר חושש אני שחוק זה עלול בראשיתו לפגוע במשפחות רבות, מאחר שאין מוסדות ממלכתיים מספיקים כדי לאכסן בהם ילדים, הנמצאים בעיקר במשפחות מרובות־ילדים, ושהמשפחות סובלות בגללם. לפעמים משפחות אלה מוצאות איזה מעון ומסדרים בו את הילד.

כשיופעל החוק הזה, אינני יודע אם מיד יהלום את הצרכים. הוא עלול למנוע משפחות, שעד היום החזיקו שניים שלושה ילדים, מלטפל בילדים עקב הצורך ברשיון. כאשר חוק זה יחייב אותן לקבל רשיון, אינני יודע אם ירצו לעשות זאת. לשכות הסעד בארץ נזקקות למשפחות מעין אלה, בהן תו־כלנה לסדר ילדים בתנאי תשלום נוחים.

נחום ניר־רפאלקס (יו״ר ועדת השירותים הציבוריים):

מה ההסתייגות ולאיזה סעיף?

חיים כהן־מגורי (תנועת החירות):

יש לי פה שתי הסתייגויות. האחת, לסעיף 1. ועוד יש לי הסתייגות לסעיף 3, האומרת ששר הסעד רשאי לפטור מעון פלוני או סוגי מעונות מרשיון ניהול. אנמק גם את ההסתייגות הזאת.

אני מדבר עכשיו באופן כללי על החוק. אגיע להסתיי־גויות. אני רוצה לדבר על הליקויים; גם בוועדה דיברתי על הליקויים האלה.

היו״ר ט. סנהדראי:

עליך לדבר על ההסתייגויות ולא להרצות הרצאה על הנושא.

חיים כהן־מגורי (תנועת החירות):

טוב, אדבר על ההסתייגויות.

בסעיף 1, בהגדרת „משפחה" נאמר: „לרבות קיבוץ". בסיפה של הסעיף כתוב: „או שהם מוצמדים למשפחת חברים כאמור". אין לי מה להעיר בקשר לילדי הקיבוץ, אבל ביחס לנערים מעליית הנוער או נערים מן העיר שבאים לקיבוץ ומוחזקים במשפחות בתוך הקיבוץ, אני חושב שעל נערים אלה, או על קיבוצים אלה, צריך לחול פיקוח כמו על כל מוסד אחר. כאשר מסדרים במשפחה יותר משני ילדים, יש צורך בפיקוח על אותה משפחה. אין להבדיל בין משפחה בקיבוץ ובין משפחה פרטית. תהיה זו אפליה. לכן יש צורך בפיקוח על הקיבוץ. הילדים אינם ילדי הקיבוץ והמדינה חייבת לפקח על הילדים בכל מקום שהם נמצאים. החוק אינו צריך להפלות בין קיבוץ לבין משפחה שאינה בקיבוץ, או בין משפחה בקיבוץ לבין משפחה פרטית. לא ייתכן שהכנסת תאשר חוקים שיש בהם אפליה והדגשה מיוחדת של משפחה בקיבוץ לעומת משפחה פרטית. לכן אני מבקש למחוק את הסיפה של ההגדרה „משפחה" שבסעיף 1 — „או שהם מוצמדים למשפחת חברים כאמור".

הסתייגותי השניה היא לסעיף 3(ב). אם לשכת הסעד מסדרת מספר ילדים במשפחה, מחוסר ברירה — אם מפני שהאם חלתה ואם מפני שהאם עזבה את הבית, כפי שהדבר קורה לצערנו במקרים רבים —, לדעתי חובת ההודעה צריכה להיות לא על המשפחה אלא על לשכת הסעד, כי אם יטילו חובה זו על המשפחה, אין ספק שהרבה משפחות לא ירצו לקבל ילדים. לכן אני מציע שמשפחות כאלה בהן מסודרים ילדים — לפעמים זה יכול להיות לזמן קצר — תהיינה פטו־רות מחובת ההודעה. יש לחייב את לשכת הסעד להודיע על כך ולא את המשפחה, כי אחרת לא יהיו מקומות לסדר ילדים רבים.

היו״ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת ארדיטי.

בנימין ארדיטי (תנועת החירות):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. בניסוחו של סעיף 2(א) נפלה טעות, שאפשר להגדירה כטעות שבעריכה או טעות אסתטית, או כחוסר סדר ועקביות בין שני המשפטים שהנוסח של סעיף זה מורכב מהם. בסעיף 2(א) מדובר על ניהול מעון ועל פתיחת מעון. מכיוון שבדרך כלל פותחים תחילה מעון ורק אחר־כך מנהלים אותו, הרי הדעת נותנת שתחילה צריך לדבר על פתיחת מעון ואחר־כך על ניהול מעון. בנוסח המוצע חסר סדר הגיוני זה של הדברים. לכן אני מציע, במקום הנוסח האומר: „לא ינהל אדם מעון שיש בו יותר משני חוסים אלא אם קיבל רשיון על כך משר הסעד, ולא יפתח אדם מעון כל עוד לא ניתן הרשיון", לקבל את הנוסח כלהלן: „לא יפתח אדם מעון שיש בו יותר משני חוסים, אלא אם קיבל רשיון על כך משר הסעד, ולא ינהל אדם מעון כל עוד לא ניתן הרשיון".

אני חושב, שאדוני יושב־ראש ועדת השירותים הציבו־ריים יקבל את התיקון שלי, כי הוא תיקון מעשי ולא פרינציפיוני.

היו״ר ט. סנהדראי:

חבר־הכנסת כץ איננו באולם. חברת־הכנסת נצר איננה באולם. אין מי שינמק את ההסתייגויות במקומם.

רשות הדיבור לחבר־הכנסת ארדיטי, להנמקת הסתיי־גותו לסעיף 3.

בנימין ארדיטי (תנועת החירות):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. אני מציע למחוק סעיף קטן (ב) בסעיף 3 האומר: „שר הסעד רשאי לפטור מרשיון ניהול מעונות שנוסדו ומתנהלים על־ידי מוסדות ציבור וארגונים ציבוריים, שהוכרו לצורך זה על־ידי הממשלה, הכל כפי שייקבע בתקנות". סעיף זה פירושו העדפת הסקטור הציבורי, בצורה בולטת ביותר, על פני הסקטור הפרטי. לשון אחרת: לסקטור אחד ניתנות זכויות, מהן לא יוכל לי־הנות סקטור אחר.

בנוסח המקורי של הצעת החוק נאמר ש„שר הסעד רשאי לפטור מעון פלוני או סוגי מעונות מרשיון ניהול". כלומר, הוא רשאי לפטור מרשיון מעונות מכל הסוגים. אולם בנוסח המתוקן והמוצע בזה לאישור, נאמר שהשר רשאי לפטור רק מעונות ש„נוסדו ומתנהלים על־ידי מוסדות ציבור וארגונים ציבוריים". פירוש הדבר, אין השר רשאי לפטור מרשיון אותם מעונות שלא נוסדו ואינם מתנהלים על־ידי מוסדות ציבור וארגונים ציבוריים. יוצא שמעונות פרטיים לא יוכלו כלל להיות פטורים מרשיון, בעוד שהנוסח המקורי הניח אפשרות כזאת.

דעתי העקרונית היא שאין לפטור מרשיון שום מעון מכל סוג שהוא. אולם, אם הוועדה לא קיבלה את העקרון הזה ומאפשרת לפטור מעון מרשיון — מדוע יופלה לרעה הסקטור הפרטי? מדוע אין הוא רשאי ליהנות מאותן זכויות מהן נהנים ארגונים ציבוריים?

דבר נוסף שחשיבותו רבה יותר ועקרונית יותר: — אם ייכנס לתוך החוק העקרון של שלילת זכויות מן הסקטור הפרטי — להלכה ולמעשה —, לא מן הנמנע שהכנסת תוסיף ללכת בדרך זו של הענקת זכויות לסקטורים ציבוריים ושלי־לת אותן זכויות מסקטורים פרטיים. נראה לי שתקדים זה מסוכן ביותר.

שנית, קבלת הסעיף הזה פירושה הפיכת החוק כולו לפיקציה. החוק הזה מדבר על פיקוח על מעונות, ובאותו חוק עצמו אתם מסמיכים את השר לפטור מרשיון את החלק הגדול של המעונות, מפני שבחלקם הגדול הם גוסדו ומתנה־לים על־ידי מוסדות ציבור וארגונים ציבוריים. מה היא איפוא החשיבות המעשית של ההגדרות וההוראות בדבר התנאים הדרושים לפתיחתו ולניהולו של מעון, וכן עונשין והוראות מעבר, אם כל אלה לא יבוצעו הלכה למעשה, או יחולו רק על סקטור מסויים ולא יחולו על סקטור אחר?

חוסר הסבירות בהענקת סמכות זו לשר, בולט עוד יותר נוכח העובדה שלפי חוקי הארץ אפילו פתיחת אטליז טעונה רשיון. כלומר, על בעל האטליז להשיג רשיון ולמלא אחרי כמה תנאים, בעוד שאת בריאותם ועתידם של מאות ילדים אנחנו מפקידים בידי מעון אשר אפילו איננו יודעים אם העומד בראשו מוכשר למלא תפקידו או לא.

יורשה לי לומר שאנחנו מפקידים ילדים, קשישים וא־נשים חסרי־ישע, בלי לבדוק ובלי לדעת מה הם תנאי המגו־רים במעונות; מה הם תנאי החזקת חוסים; מה הם אמצעי הבטיחות של המיתקנים, השירותים וכו׳. נדמה לי שיקשה עלינו לתרץ, ביום מן הימים, קלות־דעת זו של קבלת סעיף אומלל זה.

כבוד השר הציע לנו — פורמלית — חוק הפיקוח על מעונות, אולם למעשה, בכוח סעיף 12 של החוק, הוא מציע, והוועדה קיבלה לצערי דרך זו, שלא הכנסת כגוף המחוקק של המדינה תקבע את עקרונות הפיקוח, אלא סמכות עליו־נה זו של בית־המחוקקים תימסר, במקרה זה, לידיו הוא.

כבוד השר מציע לנו לוותר על סמכותנו, כי לפי הצעתו הוא יקבע את הדברים הבאים: 1) תקופת רשיונות ותנאיהם; 2) תנאי המגורים במעונות; 3) תנאי החזקת חוסים; 4) אמצ־עי בטיחות של מיתקנים ושירותים של מעונות; 5) תקן עובדי מעונות והכשרתם; 6) תנאי כשירותם של מנהלי מעונות; 7) דרכי הפיקוח על המעונות, בין שחובת רשיון חלה על ניהולם ובין שניהולם פטור מכך.

הריני מרשה לעצמי להסב את תשומת־לב חברי הכנסת לבעיה עקרונית חשובה: בידי מי צריכה להיות זכות הקביעה של עקרונות־יסוד, במדינה בעלת משטר דמוקרטי, בעת תהליך החקיקה — בידי בית־המחוקקים או בידי האדמיני־סטרציה? סעיף 12 מסמיך את השר להתקין תקנות לא רק „בכל ענין הנוגע לביצועו״ של החוק, אלא גם בכל הענינים שמניתי לעיל בקשר עם הפיקוח.

בעת הוויכוח בקריאה הראשונה של החוק אמר חבר־הכנסת הנכבד הפרופסור קלינגהופר: „דעתי היא שהיה זה רצוי לכלול יותר הוראות בחוק גופו ולהניח פחות את קבי־עתן למחוקק־המשנה״. למשאלה זו לא באה כל היענות.

ובכן, הוא ביקש על כך תשובה מן השר. אולם לא השר ענה ולא חברי הכנסת ענו, ואף הוועדה לא קיבלה עמדה בבעיה זו. יתר על כן, הוועדה אף לא הסכימה שעקרונות היסוד של הפיקוח ייקבעו לפחות באישור המחוקק, ולא קיב־לה את ההצעה שהתקנות בקשר לשבע הנקודות שמניתי לעיל תהיינה טעונות אישור מטעם ועדת השירותים הציבו־ריים של הכנסת. הוועדה אפילו לא קיבלה את ההצעה שהשר יתייעץ בוועדה לפני התקנת התקנות בכל הנקודות הנ״ל. היא הסכימה שחובת ההתייעצות תחול רק לגבי כמה מן הנקודות החשובות האלה. אולם גם בכך אין משום ערובה, מפני שידועה לנו היטב איטיותו של שר הסעד בתהליכי החקיקה, כאילו חובה עליו להמתין מספר שנים משעה שמת־קבל החוק ועד שהוא מתקין תקנות לביצועו.

חברי כנסת נכבדים, אם לא תקבלו את הצעתי בדבר אישור התקנות, לפחות בנקודות החשובות העיקריות, על־ידי ועדת השירותים הציבוריים, אז אחרי שהענקתם לשר את הסמכות לפטור מרשיון ניהול מעונות מסויימים — אתם הופכים את החוק שוב לפיקציה. משום כך אני מציע בסעיף האחרון של החוק לשנות את המלה — בהתייעצות, ולכתוב במקומה — באישור ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת.

היו״ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת כץ.

יעקב כץ (פועלי אגודת ישראל):

גברתי היושבת־ראש, חברי כנסת נכבדים. הסתייגותי מתייחסת לסעיף 3. אני מציע כי בסעיף קטן (א), אחרי פיס־קה (2), יבוא: „(3) מעון של רשות מקומית״.

בחוק הזה ניתנו אפשרויות לפטור מעונות מחובת רשיון. אף־על־פי שהמגמה היא לפקח על כל המעונות, בכל זאת פטרו מחובת רשיון מוסדות שונים שאינם נזקקים לרשיון ולא יהיה פיקוח עליהם. משום כך חושבני כי רשות מקומית, שהיא מוסד ממלכתי הנתון לפיקוח מתמיד של משרד הפנים ושל גורמים ממשלתיים שונים, ואשר היא עצמה מעניקה רשיונות לעסקים, למלאכה, לבנייה ולשטחים אחרים שהיא מוסמכת עליהם, — לא ייתכן שדווקא היא תחוייב להצטייד ברשיון כדי לנהל מעון. זהו פגם רציני, ולא רק פגם אסתטי. יש גורמים הרוצים להגביל את האוטונומיה של הרשות המקומית, להטיל עליה חובות ומעמסה. מצד אחד הרשות המקומית חייבת לספק שירותים לציבור הרחב. היא נוטלת על עצמה את הדאגה לנזקקי סעד, היא דואגת לשירותי החי־נוך ולשאר השירותים. היא מתלבטת בבעיות כדי לשאת את הנטל בכבוד, בלי לקבל עזרה מספיקה מאת הממשלה. לעומת זאת היא מוגבלת בהטלת מסים ובהגדלת שיעורי המסים. כי היא חיה לפי פקודות מגבוה, אף־על־פי שהרשות המקו־מית היא החייבת בכל הנוגע לסיפוק השירותים, — ומאידך גיסא באים להצר את צעדיה. כאשר עיריה מקימה מעון, בית זקנים, או מוסדות לילדים ולנכים ומפגרים, או מוסדות לחולי־נפש, היא חייבת לבקש רשיון ולאחר מכן להיות נתונה לפיקוח קפדני ומתמיד, כאילו הרשות המקומית איננה אח־ראית ואיננה מוסמכת לנהל את עניניה.

אילו חייבנו את כל הגופים להצטייד ברשיון ולהיות כפופים למרות המוסדות העליונים — ניחא. אבל את הגזירה הזאת אין גוזרים על כולם. סוגי מוסדות שונים פטורים מחובה זו. משום כך השלטון המקומי איננו יכול להתייחס בשוויון־נפש להוראה זו. הוא לא ישלים עם המגמה המונחת ביסוד החוק, גם כשנאמר ששר הסעד יהיה רשאי לפטור מעונות מסויימים מרשיון ניהול. השאלה היא: מדוע הרשות המקומית איננה יכולה בעצמה לחלוש על מעונותיה? אנו סבורים שמוסד כזה יכול להתנהל בצורה יעילה על־ידי הרשות המקומית. המוסדות של הרשויות המקומיות מצטיי־נים בדרך כלל בניהול תקין וטוב. אלפי אנשים נהנים ממו־סדות אלה, ולא שמענו תלונות בנידון. אפילו מבקר המדינה לא מצא פגמים במוסדות הסוציאליים שהעיליה מנהלת. משום מה נגזרה כאן גזירה הפוגעת בכבודה של הרשות המקומית?

אני יודע שיטענו לעומתי, שלא כל הרשויות המקומיות שוות, לא כולן עומדות באותה הרמה. אינני חושב שבשל כך צריך לענוש את אותן רשויות מקומיות שהן מסודרות ומאור־גנות.

מדוע יש לחייב את הרשויות המקומיות לקבל רשיון

ועל־ידי כך להנמיך את שיעור קומתן בעיני הציבור הרחב? הוראה זו משפילה ומערערת את אמון הציבור ברשות המקומית. כי יאמרו: הנה הממשלה והכנסת אינן רוחשות אמון מלא לרשות המקומית, ומה כי נלין על הציבור? הממשלה והכנסת מטילות ספק בכושרה וביכולתה של הרשות המקומית לנהל את מעונותיה, בשעה שמוסדות אחרים אינם חייבים ברשיון ובפיקוח.

לדעתי, יש להעניק אוטונומיה מלאה לרשות המקומית בכל הנוגע לניהול המוסדות ויש לכלול הוראה ברוח זו בחוק.

היו״ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת גרוס.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. כוונת המחוקק בסעיף 3 (ב) לחוק המוצע היא לכאורה ברורה — להעניק לשר הסעד סמכות לפטור מעונות מסויימים מרשיון ניהול. הענין מסור לשיקול־דעתו של השר, שרשאי לפטור מוסדות מסויימים מחובת רשיון, לפי ראות עיניו. זוהי כוונת המחוקק, אבל הנוסח הוא מעורפל ומסובך וספק אם הוא הולם את הכוונה. נוסח זה עלול לסבך את השר בבואו להשתמש בסמכותו ולפטור מוסדות מסויימים מרשיון. סעיף זה גם מקנה לשר סמכות להתקין תקנות.

מה אומר סעיף 3(ב)? — „שר הסעד רשאי לפטור מרשיון ניהול מעונות שנוסדו ומתנהלים על־ידי מוסדות ציבור וארגונים ציבוריים, שהוכרו לצורך זה על־ידי הממשלה״. לפי זה, מוסד שנוסד על־ידי איש פרטי, ביזמה פרטית, ואחר־כך עובר לבעלות ציבורית, לא יוכל ליהנות מפטור זה. השר לא יוכל לפטור מוסד זה מרשיון, כי בחוק נאמר, שהוא מוכרח להיות מיוסד ושיתנהל על־ידי גוף ציבורי. אבל לא זוהי כוונת המחוקק. רק עכשיו אנו עוסקים בסוגיה זו, אנו באים עכשיו לחוקק חוק כדי לקבוע אילו הם המוסדות המוכרים. עד עכשיו לא היה חוק כזה, וכל מי שרצה — יכול היה לפתוח מוסד.

עכשיו אנו באים לקבוע בתוקף החוק כי ישנם מוסדות שהוכרו על־ידי הממשלה, וישנם מוסדות שלא הוכרו על־ידה. מי שיש בידו רשיון, סימן שהוכר; מוסד בלי רשיון, הוא מוסד שלא הוכר. אבל למפרע אי־אפשר לדבר על מוסדות שהוכרו, ואי־אפשר לקבוע כעת אילו מוסדות הוכרו ואילו מוסדות לא הוכרו. לעת עתה אין לנו קריטריון לקביעת מוסדות שהוכרו. בתוקף החוק המוצע, אחרי שיתקבל, יהיו מוסדות מוכרים. ולפיכך אי־אפשר לקבוע בחוק שהשר יפטור מרשיון רק מוסדות מוכרים.

לכן אני מציע לקבל את הסתייגותי לשם הבהרת הדברים. במקום הנוסח המוצע על־ידי הוועדה, מציע חבר־הכנסת כהן־מגורי ואנוכי את הנוסח הבא, התואם את כוונת המחוקק: „שר הסעד רשאי לפטור מעון פלוני או סוגי מעונות מרשיון ניהול״. אנחנו מציעים להשאיר את ההכרעה בידי השר. הכנסת מעניקה לשרים סמכויות בענינים הרבה יותר חשובים והרבה יותר חמורים מן הענין הנדון כאן — רשות לפטור מעון מן הצורך ברשיון —, ולא צריך להגביל את השר בענין זה. יש להתייחס באמון אל שר היושב בממשלה, ואילו החוק המוצע, בניסוחו הנוכחי, עלול לסבך את השר ואף אינו עומד במבחן המציאות. משום כך אני מציע לקבל את ההסתייגות שלנו.

יש לי הסתייגות נוספת בסעיף 12, סעיף קטן (א), פיסקה (5) ופיסקה (6). אשר לפיסקה (5), אני מציע למחוק את המלה „והכשרתם״. השר צריך להתקין תקנות בכל הנוגע לתקן עובדי מעונות והכשרתם. כך נאמר בפיסקה (5). אני מציע, כאמור, למחוק את המלה „והכשרתם״. כן אני מציע למחוק לגמרי את פיסקה (6).

רצוני לנמק את הסתייגויותי. מטרת החוק — פיקוח על מעונות. כולנו מברכים על חוק כזה. כי עד עכשיו היתה מידה רבה של הפקרות בשטח זה. כל מי שרצה, יכול היה לפתוח מוסד. אבל יחד עם זה צריך החוק להישאר באותה מסגרת שלמענה נחקק. עד עכשיו לא היה כלל צורך ברשיון כדי לפתוח מעון. מטעמי בריאות, היגיינה ונקיון, וניהול נכון של המוסד, יש צורך בחוק המוצע, הבא לתקן את המצב המוזנח ששרר בשטח זה. אלא שהחוק המוצע, בניסוחו הנוכחי, בא גם להתערב בתוכן הרוחני וברוח החינוך של המוסדות, ולכך אני מתנגד.

אני מסכים שהחוק יקבע בכל הנוגע לתקן עובדי המוסדות, דהיינו: ענינים נוהליים, אדמיניסטרטיביים. אבל מה ששייך להכשרת העובדים, אין זה מענינו של משרד הסעד, זהו ענין חינוכי. עובד או מנהל שהוא כשיר בהחלט למוסד פלוני, ייתכן מאד שלא יתאים למוסד אלמוני. יכול משרד הסעד לקבוע שמנהל זה או עובד זה הוא אדם מוכשר, ובכל זאת אין הוא מתאים למוסד דתי. גם אם יביא תעודת כשירות ממשרד הסעד, המעיד שהוא מסוגל להיות מנהל מוסד, ובהתאם לתעודה זו יש לקבלו לעבודה, לא יסכים מוסד דתי לקבל מנהל כזה לעבודה, כי זהו ענין מוסרי וחינוכי, ואין בידי משרד הסעד להתערב בענינים כאלה. חוק זה עלול לפגוע במוסדות ילדים דתיים, אם יתקבל בניסוחו הנוכחי.

על כשירותם של מנהלי מעונות ועובדי מעונות צריכים להחליט מנהלי המוסדות בלבד. מוסד מוסד ורוחו; מוסד מוסד ושיטת חינוכו. כדי למנוע התנגשויות בעתיד, דבר שאינו כדאי ובוודאי לא הכרחי, ומאחר שיודעים אנו מראש כי מוסד דתי לא יקבל לעבודה מנהל או עובד שיש לו המלצה של משרד הסעד ושהמוסד הדתי אינו רואה אותו כמתאים, אני מציע למחוק את המלה „והכשרתם״ בפיסקה (5), ולמחוק את כל פיסקה (6).

היו״ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת השירותים הציבוריים.

נחום ניר־רפאלקס (יו״ר ועדת השירותים הציבוריים):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. אלך לפי הסדר, סעיף אחרי סעיף. לסעיף ראשון יש הסתייגות של חבר־הכנסת עוזיאל בכל הנוגע לגיל הילדים. אני חושב שבדברי הפתיחה הסברתי את הענין ואמרתי, כי בעצם גם הוועדה היתה רוצה להעלות את הגיל, אבל בהתחשב עם תנאי המשרד, וביחוד התנאים התקציביים שלו, ברור לנו שאי־אפשר לעשות זאת עכשיו. שר הסעד אמר לנו כי הוא ישתדל במשך הזמן להעלות את הגיל ולקבוע את התנאים של הפיקוח. ברגע זה אין כל אפשרות לקבל את ההצעה להעלות את הגיל.

חבר־הכנסת כהן־מגורי דיבר על התוספת בהגדרות, והציע למחוק בהגדרת „משפחה״ את המלים „או שהם מוצדים למשפחת חברים כאמור״. הוא העלה לפנינו שאלה פשוטה: מדוע צריכה משפחה פרטית לקבל רשיון כאשר יש אצלה שלושה חוסים, וצורך כזה בקבלת רשיון אינו קיים כאשר המשפחה בקיבוץ. ההבדל הוא עקרוני. כאשר מדובר במשפחה פרטית, המחזיקה שלושה חוסים, הרי היא עושה זאת לשם פרנסה. היא דואגת קודם כל לאינטרסים שלה, והיא מחזיקה בילדים אלה כדי להכניס כסף למשפחה. ואילו בקיבוץ, שם מוצמד ילד כזה למשפחה שלא על מנת

להרוויח כסף, אלא להיפך: הילד עולה בכסף. לילד כזה נותנים שם הורים, מה שאין כן במשפחה. מי שמכיר את הקיבוץ יודע שהמשפחה שמקבלת ילד כזה משמשת לו כאב ואם ממש. האם במקרה כזה יש צורך לדרוש פיקוח של משרד הסעד? מי קרוב יותר אל הילד, האם לא אותה משפחה שהילד רואה אותה כאב וכאם? משפחה זו דואגת לילד יותר משמשרד הסעד יכול לדאוג לו. משום כך אני מתנגד להסתייגות זו.

חבר־הכנסת ארדיטי מצא פגם הגיוני בסעיף 2. בעצם הוא צודק, כי בדרך כלל אי־אפשר לנהל מוסד בלי לפתוח אותו. אבל ברור גם שכאשר מחוקקים כיום את החוק הזה, כבר קיימים מעונות בלי שפתחנו אותם. ואפילו ישנו סעיף האומר כי מעון המתקיים ביום תחילתו של חוק זה, רואים אותו כאילו קיבל רשיון לשישה חודשים. ובכן, מעון זה קיים, ולא נפתח. כן יש תורת הגיון כללית, אבל בחיים יש לכל אדם הגיון משלו. וכך המדובר הוא קודם כל במעונות הקיימים ואחר־כך באלה שייפתחו אחרי כן.

מכאן אני עובר אל הוויכוח על הרשות המקומית. חבר־הכנסת כץ הוא פטריוט גדול של העיר חיפה, והוא חושב שכל הרשויות מסודרות בדיוק כמו בחיפה. האם זה משביע את רצון חבר־הכנסת כץ? אבל חבר־הכנסת כץ מסכים שישנן רשויות מקומיות שאינן ברמה הנאותה, והוא שואל מדוע יש לענוש בשל כך את הרשויות המסודרות? במה עונשים אותן? ועוד הוא שואל, מדוע הן צריכות לסבול. לבי לבי לסבל העיריות האלה שיהיו פטורות מרשיון על־ידי השר. איזה סבל הוא זה? שום סבל לא ייגרם על־ידי כך; כי ברגע שחוק זה ייכנס לתוקפו, תכיר הממשלה במעונות של עיר־יות, כעיריית חיפה או תל־אביב, כמעונות פטורים מרשיון. אין בכך שום פגיעה בכבודן של הרשויות המקומיות, אלא התחשבות במציאות. יש רשויות מקומיות שטרם התפתחו כל צורכן; יש מקומות שאין בהם רשות נבחרת אלא ועד מקומי. יכול להיות שהממשלה תכיר גם במעונות של רשויות כאלה כפטורים מרשיון. אינני מבין מדוע יצא חבר־הכנסת כץ להגנת הרשויות המקומיות. לא עשינו להן כל עוול.

הואיל ואנו מרבים לדבר בכנסת על הסקטור הפרטי והסקטור הציבורי שבתחום התעשיה, בא חבר־הכנסת ארדי־טי ומציע שלא לקבוע הבחנה זו בין מעון פרטי ובין מעון ציבורי. אני חושב שהוא עירבב שתי פרשיות שאינן שייכות זו לזו. בירושלים יש מוסד פרטי לחולי־נפש. האם אתה רוצה לומר, חבר־הכנסת ארדיטי, שמוסד פרטי זה לחולי־נפש צריך לקבל אותן זכויות שמקבל בית־חולים ממשלתי לחולי־נפש? אדם פרטי המקים בית־חולים לחולי־נפש לשם השגת רווחים, — אתה רוצה שהוא יקבל אותן זכויות שמקבל בית־חולים ממשלתי לחולי־נפש? הרי זה מגוחך. הוויכוח בכנסת על הסקטור הציבורי והסקטור הפרטי הוא ויכוח שב־תחום התעשיה ומפעלי תעשיה. אבל אינו גוגע לבתי־חולי־נפש.

חבר־הכנסת כהן־מגורי וגרוס מציעים להעניק לשר הסעד סמכות לפטור מעון פלוני או סוגי מעונות מרשיונות ניהול. המעניין הוא ששני חברים מאותה הסיעה, אחד מהם מציע שהשר יהיה רשאי לפטור כל מעון, והשני מציע, שא־פילו מעון לשני חוסים יהיה טעון רשיון.

אנו מאמינים בכל השרים. אבל עם זאת אנו מעוניינים למנוע כל אפשרות של החשדה בפרוטקציוניזם. לכן אנו מצי־עים שהדבר לא יהיה נתון לשיקול־דעתו הבלעדי של השר, אלא ייקבעו קריטריונים שעל־פיהם יינתן או לא יינתן הרשיון. והקריטריון הוא — הכרת הממשלה במוסד כמוסד ציבורי. אין צורך להחיל קריטריון זה על משפחה שיש לה שני חוסים.

אשר לתקנות, חבר־הכנסת עוזיאל מציע שהתקנות שהשר יתקין לגבי סעיף 12(א)(1)—(7) יותקנו לאחר התייעצות עם ועדת השירותים הציבוריים של הכנסת. הוועדה החליטה שרק לגבי חלק מסעיפים אלה יצטרך השר להיוועץ בוועדת השירותים הציבוריים של הכנסת. וזאת משום שאנו, חברי ועדת השירותים הציבוריים, מכירים את עצמנו. אנו יכולים להביע דעה לגבי תקן עובדי המעונות והכשרתם. אבל איננו יכולים להביע דעה לגבי תנאי המגורים במעונות. איננו יכולים לקבוע אם בחדר אחד צריכים לגור שלושה ילדים או יותר.

חיים כהן־מגורי (תנועת החירות):

הוועדה יכולה לקבוע זאת.

נחום ניר־רפאלקס (יו״ר ועדת השירותים הציבוריים):

אני אחד מחברי הוועדה, ואני מדבר בשמי. ואני יודע שיש בוועדה חברים שאינם חכמים ממני. אם אני מתקשה לקבוע דברים אלה, הם בוודאי יתקשו לעשות זאת. אינני מבין מדוע ועדת השירותים צריכה להתערב בשאלת תקופת הרשיו־נות ותנאיהם. האם אנו נבדוק את המוסד, ואת התנאים הקיי־מים בו? זאת יכולים לעשות המפקחים של משרד הסעד. שר הסעד לא יחליט בענין בעצמו. הוא יעשה זאת לאחר התייעצות במומחים. כאשר יצטרך לקבוע כמה ילדים צריכים לגור בחדר אחד, יתייעץ עם רופאים. כאשר יצטרך להחליט על תנאי הבטיחות — יתייעץ עם מומחים לבטיחות.

לא כן לגבי תקנות בדבר תקן עובדי מעונות והכשרתם, ודרכי הפיקוח על מעונות. על דברים אלה יכולה הוועדה להביע דעתה. לא הצענו שהשר יתקין תקנות אלו באישור ועדת השירותים הציבוריים אלא רק בהתייעצות עמה, משום שאנו חושבים שהרבה יותר בקיאים בכך הם האנשים המ־טפלים בענינים אלה. שר הסעד יוכל להיוועץ בוועדה, ואחר כך יחליט כאשר ימצא לנכון.

חבר־הכנסת גרוס הציע למחוק את המלה „הכשרתם" בסעיף 12(א)(5). אינני מבין הצעה זו. האם כל אדם יכול להיות מנהל מעון? לא. יש אדם שיכול להיות מנהל מעון, ויש אחר שיכול להיות מנהל תיאטרון. אם שחקן תיאטרון ירצה להיות מנהל מעון, חושבני שלא יתאים לתפקיד זה. כאשר ממנים מנהל מעון, צריך לבדוק מה הן תכונותיו ומה היא השכלתו; אם מדובר במעון לילדים מפגרים, צריך לבדוק אם יש לו השכלה פדגוגית; אם מדובר בבית־אבות, צריך לבדוק אם יש לו גישה לאנשים מבוגרים. לכן החלטנו שה־תקנות הללו יותקנו על־ידי השר בהתייעצות עם ועדת השירותים הציבוריים.

היו״ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד התיקון של חברת־הכנסת ר. כהן לסעיף 1 — 18

נגד — 20

התיקון של חברת־הכנסת ר. כהן לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי של חברת־הכנסת ר. כהן לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת ח. כהן־מגורי לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת ב. ארדיטי לסעיף 2 לא נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקון של חברי־הכנסת י. כץ וד. נצר לסעיף 3 לא נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת ב. ארדיטי לסעיף 3 לא נתקבל.

התיקון של חברי־הכנסת ח. כהן־מגורי וש. י. גרוס לסעיף 3 לא נתקבל.

סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו״ר ט. סנהדראי:

לסעיפים 4 עד 11 אין הסתייגויות. אני מעמידה אותם להצבעה.

הצבעה

סעיפים 4—11 נתקבלו.

בעד התיקון של חברת־הכנסת ר. כהן לסעיף 12 — מיעוט

נגד — רוב

(**קריאה:** אני מבקש למנות.)

היו״ר ט. סנהדראי:

נצביע שנית ונמנה.

הצבעה

בעד התיקון של חברת־הכנסת ר. כהן לסעיף 12 — 20

נגד — 24

התיקון של חברת־הכנסת ר. כהן לסעיף 12 לא נתקבל.

התיקון של חבר־הכנסת ש. י. גרוס לסעיף 12 לא נתקבל.

התיקון של חברי־הכנסת ב. ארדיטי וי. ח׳מיס לסעיף 12 לא נתקבל.

סעיף 12, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו״ר ט. סנהדראי:

אני מעמידה את חוק הפיקוח על מעונות, תשכ״ה—1965, להצבעה לקריאה שלישית.

הצבעה

חוק הפיקוח על מעונות, תשכ״ה—1965, נתקבל.

ט. חוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס׳ 3), תשכ״ה — 1965 *)

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

היו״ר ט. סנהדראי:

אנחנו עוברים לסעיף י״א בסדר־היום: חוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס׳ 3), תשכ״ה—1965, קריאה שניה ושלישית. רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת השירותים הציבוריים, חבר־הכנסת ניר.

נחום ניר־רפאלקס (יו״ר ועדת השירותים הציבוריים):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. אני מביא לכנסת את החוק בשם ועדת השירותים הציבוריים, כמעט באותו נוסח כפי שהועבר לוועדה בקריאה ראשונה, לאחר שהוכנסו בו שני שינויים בלבד. השינוי האחד הוא טכני גרידא. הוא מובא בסעיף 1. היה צורך בתיקון זה משום שהיתה אי־התאמה בין פקודת רופאי שיניים המנדטורית משנת 1945, לבין התיקון לפקודת רופאי שיניים אשר נתקבל בכנסת בשנת 1951. בפקודה המנדטורית היה כתוב שמרפא שיניים המקבל היתר מאת הנציב העליון, עליו לחדשו מדי שנה בשנה. התיקון אשר נתקבל על ידי הכנסת בשנת 1951 אמר, כי ההיתר יינתן על ידי השר, והשר יוכל להגביל אותו. כדי לסלק את אי־ההתאמה בין שני הסעיפים האלה, הצענו להוציא את המלים „הניתנת לחידוש מדי שנה בשנה״. זהו תיקון טכני.

התיקון השני חשוב יותר. הוא כלול בסעיף 2(2)(ט).

בהצעת החוק שהועברה לוועדה היה כתוב: אם המבקש הוא בעל תעודת בגרות. אנו הוספנו פה את המלים „או בעל תעודה השווה בערכה — לפי דעת שר החינוך והתרבות — לתעודת בגרות״. כי קיימות ארצות שבהן יש סידורים אחרים, אלא שהם שווים לבית־ספר תיכון, ואם שר החינוך והתרבות מכיר בכך שתעודתם שווה לתעודת בגרות, הוא יכול למלא אחר האמור בסעיף 2(2)(ט). זה הכל.

יש רק הסתייגות אחת. ואני מבקש לקבל את החוק.

היו״ר ט. סנהדראי:

יש הסתייגות אחת לחברת־הכנסת צברי. בבקשה.

רחל צברי (מפא״י):

כבוד היושבת־ראש, כנסת נכבדה. הסתייגותי נוגעת לסעיף 3, הסעיף האחרון בתיקון, הסעיף האומר: „מי שהגיש בקשה למתן תעודת־היתר לעסוק בריפוי שיניים תוך שלושה חודשים מיום תחילתו של החוק לתיקון פקודת רופאי שיניים, תשי״ח—1958, וסירבו לבקשתו מחמת שלא נתקיימו בו התנאים הנקובים בפיסקאות (1)—(3) לסעיף 7(א) לפקודת רופאי שיניים, 1945, רשאי להגיש שנית בקשה תוך שישה חודשים מיום תחילתו של חוק זה, ורשאי המנהל לתת לו תעודת־היתר כאמור, אף אם לא נתקיימו בו התנאים האמורים, אם ועדה מייעצת שנתמנתה על־ידי המנהל המליצה על כך מסיבות יוצאות מן הכלל״.

אני מבקשת למחוק את הסעיף, ואלה נימוקי:

בדיון הראשון, המוקדם, בוועדה, התנגדתי להצעת החוק. גם בדיון פה במליאה התנגדתי לתיקון. לצערי הייתי במיעוט. אבל כיוון שאני במיעוט — אני רוצה שהרעה תהיה עד כמה שאפשר פחותה. ואם חס וחלילה יעבור החוק — נראה לי כי חייבים אנו למחוק את הסעיף השלישי, משום שהוא פורץ כל גדר וכל סכר ומאפשר לכל מי שאינו ממלא את התנאים שבתיקון, לעסוק בריפוי שיניים.

מועצת הבריאות, בית־הספר לרפואת שיניים, הסתדרות רופאי השיניים וכל אנשי מדע רפואת השיניים הביעו את דעתם נגד התיקון הזה, המאפשר למרפאי שיניים שלא קיבלו הכשרה מתאימה, לקבל רשיון לעסוק בריפוי שיניים. הנימוק של אנשי המדע הוא, שמקצוע רפואת השיניים איננו כפי שהיה לפנים, אלא זהו כיום חלק מן הרפואה הכללית, הדורש

*) „דברי הכנסת״, חוב׳ ו׳, עמ׳ 359; נספחות.

השכלה יסודית אוניברסיטאית של שש שנים, והתמחות בתקופה של שתי שנים נוספות. רואים ברופא השיניים את איש המקצוע המסוגל לגלות בפה סימניה של מחלה, לפע־מים רצינית מאד, ולהקדים רפואה למכה. נדמה לי כי צריכים היינו לקבל את דעתם של אנשי מדע אלה — לדחות את התיקון ולמנוע את מסירת הטיפול בשיניים לאנשים שלא קיבלו את ההכשרה היסודית המתאימה. מה גם שאין לנו כיום מחסור ברופאי שיניים, ומה גם שיש לנו בית־ספר לרפואת שיניים, המוציא שנה־שנה רופאי שיניים צעירים, מוכשרים, מאומנים, בעלי רמה גבוהה מאד.

אברהם הרצפלד (מפא״י):
אבל מה יעשו האנשים האלה?

רחל צברי (מפא״י):
אני מגיעה לכך. נמצאו חברי כנסת שהביאו את הני־מוקים של קליטת עליה, ואמרו: באו אנשים שעסקו שם בריפוי שיניים, ורוצים להמשיך כאן בעבודתם. אני רוצה לומר לך, חבר־הכנסת הרצפלד: לא כל אדם שעסק במקצוע בארץ מוצאו, עוסק במקצועו גם כאן. קלטנו אלפי עולים לא במקצועותיהם; יש בין העולים בעלי מקצועות אקדמיים שהסתגלו למקצועות אחרים ונקלטו יפה בארץ.

אברהם הרצפלד (מפא״י):
יש כאלה ויש כאלה.

רחל צברי (מפא״י):
אנו חושבים — לא אני בלבד, אלא גם העוסקים בדבר — שהרפואה שלנו בכלל עומדת ברמה גבוהה. יש לנו רופאי שיניים ברמה גבוהה. מה אנו רוצים? להוריד את רמת רפואת השיניים? האין אנו יודעים שאדם אחד שאין לו ההכשרה המתאימה, עלול להזיק לאלפי אנשים? נראה לי כי הנימוק של קליטת עליה איננו כאן במקומו. אנו רוצים בעליה, רוצים בקליטתה ונאבקים לקליטתה, ואין להביא כאן את הנימוק הזה. יש דרכים רבות לקליטה, והגופים הקולטים חייבים למצוא דרך לקליטת העולים שעליהם מדובר. אולם אין זה מחייב שיש לקלטם דווקא במקצוע רפואת השיניים.

יותר מזאת. יש צורך ואנו אף רוצים לחסל אחת לתמיד את המעמד של מרפאי־שיניים, ולהביא לידי כך שיהיה רק מעמד של רופאי שיניים. אבל על־ידי התיקון המוצע אנו בעצם עושים להנצחת מעמד מרפאי השיניים.

לצערי הרב גברו מצוקים על אראלים, והצעת התיקון עברה בוועדה. ולא די שהתיקון מובא — אלא שהכניסו בהצעת התיקון את התוספת האומרת — כפי שכבר קראתי — שגם אם לא נתקיימו באדם, שהגיש את הבקשה, התנאים הנקובים בסעיף 7 לפקודת רופאי שיניים, יוכל לקבל תעודת־היתר. והתנאים הם אלמנטריים: אם הוא בן ארבעים; בעל תעודת בגרות או בעל תעודה השווה בערכה, לפי דעת שר החינוך, לתעודת בגרות; אם הוא עוסק עשרים שנה במקצוע ריפוי השיניים (להבדיל מטכנאות שיניים). ונשאלת כאן השאלה: מה הכוונה במלים „לא נתקיימו בו התנאים״? שהוא אינו בן ארבעים? — אם כן, הרי צעיר הוא ויכול הוא ללמוד ויעזרו לו בכך. שאין לו תעודת בגרות? — אם כן, אולי ניתן אפשרות גם לאדם שיש לו תעודה של בית־ספר יסודי בלבד, לטפל בשיניים, שגם הוא יהיה רופא שיניים? או שלא עסק עשרים שנה בריפוי שיניים? הרי זהו הסעיף העיקרי, היסודי, שמזכה אותו, משום שלפחות יש לו נסיון.

נראה לי כי סעיף זה, סעיף 3, יביא לפריצת כל סכר וסייג, ולפיכך אני מבקשת למחוק אותו.

היו״ר ט. סנהדראי:
יושב־ראש הוועדה, בבקשה.

נחום ניר־רפאלקס (יו״ר ועדת השירותים הציבוריים):
גברתי היושבת־ראש, חברי כנסת נכבדים. יש לי הרושם כי הערב הונהג מנהג חדש בכנסת. כאשר מישהו מתנגד לסעיף, הוא מדבר נגד החוק.

רחל צברי (מפא״י):
מדוע לא?

ברוך עוזיאל (המפלגה הליברלית):
לא ידעתי שזאת פריבילגיה של יושב־ראש לדבר בעד החוק.

נחום ניר־רפאלקס (יו״ר ועדת השירותים הציבוריים):
אני מביא את החוק בשם הוועדה. גם בשמך. אני צריך לדבר נגד החוק? זה מוזר.

החוק עבר קריאה ראשונה והוועדה מביאה אותו עתה לקריאה שניה ושלישית. אין ויכוח על החוק. מי שהוא נגד החוק — יצביע נגדו, אבל אין דיבורים על החוק. אין זה לפי התקנון. את יכולה לנמק את ההסתייגות.

מנחם בגין (תנועת החירות):
זה לא איסור. אולי זה לא ברור, אבל זה לא אסור.

נחום ניר־רפאלקס (יו״ר ועדת השירותים הציבוריים):
זה לא ברור וזה לא הגיוני.

אני צריך עכשיו לקחת את „דברי הכנסת״ ולעבור על הוויכוח שהיה לפני ארבע שנים ולהביא את כל הנימוקים שהועלו שם נגד הנימוק של חברת־הכנסת צברי. ברוסית אומרים: הואיל והמעשיה היא ארוכה — נתחיל אותה מהתחלה. נתחיל את הויכוח שהיה בוועדת השירותים הציבו־ריים עוד לפני ארבע שנים. היה ויכוח עם חברת־הכנסת צברי במשך ארבע שנים, ואינני רוצה לחזור על כל הנימוקים.

חברת־הכנסת צברי נטפלה לסעיף הקטן הזה והיא טוענת שכל אחד יכול לבוא ולבקש תעודת־היתר. סעיף זה איננו כל כך מסוכן. כתוב בתחילת הסעיף כי הכוונה רק לאלה שהגישו בקשה תוך שלושה חודשים מיום קבלת החוק ב־1958. ובכן, אין זאת אומרת שכל מי שבא או כל מי שיבוא, יוכל לבקש תעודת־היתר. מדובר כאן על מספר מצומצם, על קבוצה המונה 23 איש. זאת כל הקבוצה.

מדוע אנו אומרים שאם לא נתקיימו התנאים הנקובים בסעיף 7 לפקודת רופאי השיניים, אפשר לבקש המלצה של ועדה מייעצת — אסביר זאת. היו מקרים שונים. אדם אשר לפי החוק הקודם צריך היה להיות בגיל 35, — היה בגיל 34. לפי נוסח החוק לא יכול היה אותו אדם לקבל תעודת היתר. או מקרה שני — אדם צריך היה לעבוד 15 שנה אך עבד רק 13 שנים. הוא לא יכול לקבל היתר. מדובר ב־23 אנשים בלבד. חברת־הכנסת צברי אינה רוצה בכלל בחקיקת החוק ולכן היא נטפלה לסעיף הזה.

אשר להיסטוריה של הענין...

(קריאה: יש גם היסטוריה לענין?)

לכל דבר יש היסטוריה. אפילו להסתייגות חברת־הכנסת צברי יש היסטוריה בת ארבע שנים.

אשר לתולדות הענין — כאשר תוקנה פקודת רופאי השיניים בשנת 1958, הושמט סעיף שהיה קיים בתיקון שנתקבל בכנסת בשנת 1951.

(חברת־הכנסת ר. צבריקוראת קריאת־ביניים)

בוועדה יש לי סבלנות אליך, אך לא במליאת הכנסת.

בתיקון פקודת רופאי השיניים משנת 1951 היה קיים סעיף שבו דובר על ועדה מייעצת. שם נאמר, אם הוועדה המייעצת תמצא שהענין הוא יוצא מן הכלל, מותר לשר לתת את ההיתר. בא התיקון שלנו משנת 1958 והשמיט את הסעיף בדבר הוועדה הזאת. אותם 23 אנשים אשר הגישו בקשות שלושה חודשים אחרי קבלת החוק, באו וצעקו חמס. היה בחוק סעיף כזה, שלפיו הוועדה יכולה להמליץ במקרים יוצאים מן הכלל. אחד בא וטען שהוא היה חולה ולכן איחר להגיש את הבקשה; שני — בן 34 שנים; שלישי עבד רק 14 שנים. כל אלה מקרים יוצאים מן הכלל. הם טענו: הוצאתם את הסעיף שבו דובר על הוועדה, ולכן אנו מבקשים מכם כי תחזירו מחדש את הסעיף הזה שהיה קיים בשנת 1951. זאת עשינו. אז מה הצעקה?

כל הדיבורים של חברת־הכנסת צברי מתייחסים בדרך כלל לכל החוק, ואני לא אחזור על הנימוקים שהובאו בשעתו.

משה קול (המפלגה הליברלית):

מדובר רק לגבי קבוצה זו או גם לגבי אנשים חדשים?

נחום ניר־רפאלקס (יו״ר ועדת השירותים הציבוריים):

לגבי חדשים — סעיף 1 קובע שהם יכולים להגיש בקשה תוך שנה אחת מיום קבלת החוק. כלומר, הכוונה לאלה שכבר הגישו בקשות. מה שיהיה כעבור שנה — הענין יבוא לכנסת השישית; תרצה — תכניס תיקון. אנו מדברים על קבוצה היושבת בארץ כבר 15 שנים, קבוצה בת 23 חברים ולא יותר.

אשר לטענה של חברת־הכנסת צברי שישנם די רופאים — ברצוני להגיד שני משפטים קצרים, אשר אמרתי אותם לא פעם. בחוק שנתקבל ב־1951 ניתנו היתרי עבודה ל־400 מרפאי שיניים. תיקון החוק ב־1958 נתן היתרי עבודה ל־200 מרפאי שיניים, ולא קרה שום אסון. עתה מדובר בקבוצה של אנשים אשר באו אחרי שנת 1958, קבוצה המונה 260 איש. ידוע לנו כי 160—170 מהם אינם מתאימים לתנאים אלה; 80—90 יכולים להיות מתאימים, אך עליהם לעבור עוד בחינות. נותרים איפוא לכל היותר 50—60 איש. לא קרה אסון במשך שש־עשרה שנה, נקווה שלא יקרה אסון גם להבא.

אני מבקש לדחות את ההסתייגות.

היו״ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים להצבעה. לסעיפים 1 ו־2 אין הסתייגויות.

הצבעה

סעיפים 1 ו־2 נתקבלו.

היו״ר ט. סנהדראי:

לסעיף 3 הסתייגות לחברת־הכנסת צברי.

הצבעה

בעד ההצעה של חברת הכנסת ר. צברי
למחוק את סעיף 3 — 13
נגד — 19

ההצעה של חברת־הכנסת ר. צברי לא נתקבלה.

סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו״ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים להצבעה בקריאה שלישית על חוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס׳ 3), תשכ״ה—1965.

הצבעה

בעד החוק — 19
נגד — 12

חוק לתיקון פקודת רופאי שיניים (מס׳ 3), תשכ״ה—1965, נתקבל.

י. חוק הזרעים (תיקון), תשכ״ה — 1965 *)

(קריאה שניה וקריאה שלישית)

היו״ר ט. סנהדראי:

אנו עוברים לסעיף ו׳ של סדר־היום: חוק הזרעים (תיקון), תשכ״ה—1965. רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת הכלכלה.

בנימין אבניאל (יו״ר ועדת הכלכלה):

גברתי היושבת־ראש, חברי כנסת נכבדים. ברשותכם אביא את חוק הזרעים (תיקון), תשכ״ה—1965, לקריאה שניה ושלישית.

לפני הסבירי את מהות החוק ותיקונו, רצוני להעמיד את חברי הבית על טעות שנפלה בטעיף 2 — סעיף 4 א (ב) לחוק העיקרי. כתוב שם: „לא יתקין שר החקלאות תקנות כאמור אלא אם היה משוכנע, כי הדבר דרוש להבטחת טיפול נאות בזרעים ושמירה עליהם או על טבעם״. צריך להיות כתוב „טיבם״ ולא „טבעם״, ואני מבקש לתקן זאת.

ועכשיו למהותו של החוק. החוק העיקרי, שהיה קיים עד כה, מעניק לשר החקלאות את הסמכות להסדיר בתקנות את גידולם ומכירתם של זרעים שהשר הגדיר אותם כמשובחים. הנסיון הוכיח שאין להבדיל תמיד בין זרעים משובחים או סוגים שונים של זרעים. החקלאי הקונה זרעים אינו מתמצא תמיד ואפשר להטעותו — אינני רוצה להשתמש במלים: להונות אותו — ואחר כך מתברר שגידל משהו אחר לגמרי. לפיכך מצאו לנכון, שהרשות המוסמכת תוכל במקרה זה להגביל ולאסור גידולם של זרעים על סוגיהם השונים. הוועדה הכניסה כאן את התיקון האומר, שהתקנות צריכות להיות מכוונות לשיפור טיבם של הזרעים.

החוק העיקרי עוסק בעיקר בזרעים שבשלבי הגידול, אולם שלב המכירה נשאר בלתי־מוסדר. הנסיון הוכיח שיכולים להיות זרעים טובים ומשובחים, אולם החזיקו אותם במחסנים והטיפול בהם היה לקוי כל־כך שהם התקלקלו,

*) „דברי הכנסת״ (מושב שלישי), חוב׳ ל״ב, עמ׳ 2147;

ואם ימכרו אותם, שוב תחזור אותה התופעה, שהצמח אשר יגדל לא יתן קמח משובח ביותר. לכן בא החוק ואומר, שגם ההחזקה והמכירה יהיו נתונות להסדרה מטעם רשות מתאימה. כמובן, הסדרת דברים אלה צריכה להיעשות על־ידי מפקחים. החוק המוצע בא לאצול לאיש המוסמך את הסמכות למנות מפקחים, במקום שעד כה היה השר עצמו חייב, לפחות באופן פורמלי, לתת את הגושפנקה למפקח. אלה הם התיקונים העיקריים.

כאשר ישבה הוועדה על המדוכה, התלבטה לא מעט בין הצורך בתיקונים ההכרחיים לעצם המטרה לבין החובה לא לתת סמכות שאפשר לנצלה בצורה שרירותית. בסעיף העיקרי דרשנו שהשר לא יוכל לבטל רשיון כל אימת שראה לנכון, אלא רק באישורה של ועדת הערר. הוא רשאי להביא את הענין לוועדת הערר, ואם ועדת הערר תראה צורך דחוף להפסיק את תוקף הרשיון מיד, בגלל סכנה הכרוכה בדבר, תוכל לעשות זאת באופן זמני. יושב־ראש ועדת הערר, השופט, יהיה רשאי, אם ישתכנע, להשהות את הרשיון עד להכרעה הסופית בערר.

לפי הצעת החוק היתה ועדת הערר צריכה להיות מורכבת משלושה אנשים: שופט ועוד שני חברים, שרק אחד מהם יכול להיות עובד מדינה. הוועדה היתה סבורה, שעובד מדינה זה אינו צריך להיות עובד משרד החקלאות, אף־על־פי שהוא רק אחד משלושה. נוכח הטענה שענין זה מצריך התמצאות והבנה, אמרנו שוועדת הערר עלולה שלא להתמצא בפעם הראשונה, אולם לאחר שתשב פעם, פעמיים, שלוש פעמים, תיכנס לתוך הענינים ותבין את הדברים. כי עובד משרד החקלאות, מן ההכרח שיהיה מושפע, הוא גם נוגע בדבר וירצה להעביר החלטה כפי שמשרדו חושב לנכון, אפילו בלי כוונה רעה, ולכן אין הוא יכול להיות גם קובע, גם פוסק וגם שופט. בא שר החקלאות ואמר: טוב, אני מוכן לקבל את דעתכם, אולם ישנם מוסדות מחקר ומדע חקלאיים, שלמעשה אינם חלק אינטגרלי בעבודה היום־יומית של משרד החקלאות, אך באופן פורמלי הם נתונים לסמכותו של משרד החקלאות. אמרנו שיש הגיון בדבר ותיקננו את הסעיף על מינוי ועדת ערר כלהלן: „... היה בין חבריה עובד המדינה, לא יהיה מן הנמנים עם עובדי משרד החקלאות, אלא אם הוא מועסק במוסד מחקר הכפוף למשרד החקלאות ועיקר עיסוקו נסיונות או מחקר״.

לפי הצעת הממשלה, צריכה היתה ועדת הערר לקבוע בעצמה את סדרי הדין שלה, ככל שלא נקבעו בתקנות או בחוק. הוועדה שינתה וקבעה שסדרי הדין החלים בבית משפט שלום בדיון אזרחי על־פי בקשה בדרך המרצה, יחולו, ככל שלא נקבעה הוראה אחרת בחוק זה בתקנות כאמור.

עוד תיקון הכניסה הוועדה. לפי ההצעה היה שר החקלאות רשאי להתקין תקנות הקובעות את תנאי הכשירות לקבלת הרשיון וכן את התנאים ביחס לחצרים בהם עוסקים במכירת זרעים. הוא יכול היה להתקין תקנות כאלה אם הדבר היה נראה לו דרוש להבטחת טיפול נאות בזרעים והשגחה עליהם או הבטחת שירות נאות לצרכנים. הוועדה היתה סבורה שכאן נפתח פתח לאפליות, לשיקולים בדבר השירות לצרכנים ואילו סקטורים מגישים את השירות הנאות לצרכנים, וזהו פתח פרוץ מדי לתקנות, ולכן מחקה הוועדה את המלים הללו. כן הודגש ביתר שאת, שקביעה מיוחדת זו שהשר יתקין תקנות אלה, ובכלל יתקין תקנות הקובעות את תנאי הכשירות לקבלת רשיון וכן תנאים ביחס לחצרים בהם עוסקים במכירת זרעים, מותנית בכך שהוא משוכנע כי הדבר דרוש להבטחת השמירה על טיב הזרעים. גם זה בא במטרה להגביל אפילו את השר, שלא יוכל לנהוג כראות עיניו, אלא התקנות צריכות להיות מכוונות להבטחת השמירה על טיב הזרעים.

הוועדה גם תיקנה סעיף אחר בחוק. לפי הסעיף הראשון הורחבה סמכותו של שר החקלאות להתקין תקנות לשיפור טיבם של זרעים, בעוד שלפני כן היה כתוב רק „זרעים משובחים״ ולא זרעים מכל הסוגים. ההצעה המקורית שהובאה לכנסת הרחיבה כמובן את סמכות השר, והוא רשאי להשתמש בחוק זה לא רק לגבי הזרעים שהוגדרו כזרעים משובחים, אלא לכל הסוגים של הזרעים. וכבר הסברתי בראשית דברי, כי השינוי בא, מפני שלא תמיד אפשר להבחין בין הזרעים, מה הם זרעים משובחים ומה הם זרעים לא משובחים. הוועדה הסמיכה את השר לא רק לאסור את גידול הזרעים, אלא גם את מכירתם, בשים לב שאפשר לגדל מין טוב של זרעים, להחזיק אותם בצורה רעה ולמכור אותם כשהם מקולקלים, ואחר־כך הקונה, שאינו מתמצא בכך, ייצא נפסד ויסבול. ברם הוועדה באשרה את התיקון, התנתה זאת בהוראה המיוחדת, כי לא ישתמש השר בסמכותו זו אלא אם כן יהיה משוכנע כי התקנת התקנות דרושה לשם שיפור טיבם של זרעים והשבחתם.

ישנו תיקון נוסף, אחרון, בענין המפקחים. הממשלה הציעה שהשר יוכל להעביר סמכות זו לאחר. הוועדה אמנם אישרה זאת, אבל ישנה הסתייגות גם של הדובר, יושב־ראש הוועדה, וגם של חברים אחרים. לעצם החוק ישנן כמה הסתייגויות לחבר־הכנסת צימרמן, והוא בעצמו יגן על הסתייגויותיו. ישנה גם הסתייגות לחבר־הכנסת שערי, ולחבר־הכנסת ח׳מיס, וכן הסתייגות של הדובר אליכם, בענין המפקחים. אסביר את דעתי כשנגיע להסתייגויות.

היו״ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור לחבר־הכנסת צימרמן, להנמקת הסתייגויותיו.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. רצוני לנמק את הסתייגויותי לחוק הזרעים.

מנחם בגין (תנועת החירות):

הזורעים בדמעה, ברינה יקצורו. עוד מעט!

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):

יפה, חבר־הכנסת בגין. זהו חוק שמתאים לפסוק הזה, וההסתייגויות שלי לא באו להקטין את רינת הקוצרים, אלא לסייג כמה נקודות שאינן מתיישבות עם השקפתי על הפעילות החקלאית והכלכלית אשר החוק בא להסדיר.

שלוש ההסתייגויות שלי מכוונות למטרה אחת, והיא: לצמצם את אפשרות הפיקוח מצד האדמיניסטרציה, וההגבלות של האדמיניסטרציה, ככל האפשר, ולהשאיר, בתחום זה, את חופש הפעילות הכלכלית עד לאותו גבול שבריאות העם והדאגה לבריאות העם מחייבות התערבות של השלטונות ושל מוסדות הפיקוח. לפי דעתי, בשלוש נקודות החוק הזה עובר בהתערבותו על הצורך לפקח ונכנס יותר למסגרת של פיקוח וקיצוב וכל אותה הפעילות הכלכלית שאנחנו מכירים אותה מתקופת הקיצוב והפיקוח. אין צורך בסעיפים אלה כדי לשמור על הבריאות ואפילו לא על טיב הזרעים.

הסתייגותי הראשונה מתייחסת לפיסקה (3) שבסעיף 1, האומרת: „שר החקלאות רשאי להסדיר, להגביל או לאסור גידולם ומכירתם של זרעים״. אני מציע שבמקום זה ייאמר: „להסדיר גידולם של זרעים״. נכון ששר החקלאות צריך לפקח שגידול הזרעים יוגבל לאותם הסוגים ולאותן הכמויות

שהצרכים האובייקטיביים מחייבים והטיב של הזרעים מחייב. אשר ליתר הנקודות, — דהיינו, ההגבלה והאיסור של הגידול והמכירה, — הן מיותרות כאשר אנחנו נותנים לשר את האפשרות להסדיר את הגידול. בעצם ההסדרה כבר נקבע מה צריך לגדל ומה לא צריך לגדל. אני חושב שסמכות־היתר שנותנים לשר, — דהיינו, איסור הגידול ואיסור המכירה, — מיותרות ברגע שמסורה לשר הסמכות להסדיר את הגידול. בדרך זו כבר יכול הוא להכין תכנית מסויימת, אילו זרעים יש לגדל ואילו לא.

בסעיף 2 — סעיף 4א לחוק העיקרי — נאמר: „לא ימכור אדם זרעים, אלא על־פי רשיון מאת שר החקלאות או מי שהשר הסמיכו לכך...״, — אותה דרך של התערבות אדמיניסטרטיבית, אשר לדעתי מזיקה ואינה נחוצה כלל, כי שאלת המכירה ושאלת ניהול העסקים מוסדרת בפקודת המלאכות והתעשיות, ובמידה שזה נוגע לשמירה על בריאות העם, ישנה פקודת בריאות העם. יש גם אגף המזון במשרד הבריאות, שמפקח על המזון מבחינה בריאותית. כשם שאי־אפשר למכור בשר שהתקלקל ומצרכים אחרים שהתקלקלו, כך אי־אפשר למכור זרעים שהתקלקלו. לכן אין לשר החקלאות אפשרות לקבוע מי ימכור ומי לא. זו גישה הסותרת את הגישה הליברלית שצריכה להיות במדינה.

מאותו הטעם אני מציע שסעיף 4א לחוק העיקרי יימחק, ואם סעיף 4א יימחק, הרי יימחקו, בהתאם לכך, גם יתר הסעיפים.

הסתייגותי השלישית מתייחסת לביטול הרשיון הניתן על־ידי שר החקלאות. גם זו הסתייגות אלטרנטיבית, כלומר, אם ההסתייגות השניה שלי, — בה אני מציע שלא לתת לשר סמכות לתת רשיון, — לא תתקבל, והשר יקבל סמכות למתן רשיון. אני רואה את זה כדבר החורג ממסגרת של מדינת חוק וסדר חוק, כאשר נותנים לשר גם את הסמכות לבטל את הרשיון. נתן השר את הרשיון ונתברר שהאיש שקיבל את הרשיון לא מילא אחר התנאים ועבר עבירות, הרי בנוגע לכך ישנה סמכות במדינה, כפי שקיימת בכל שאר ענפי המסחר, לביטול הרשיון. לכן מצאתי לנכון שלא השר ולא האדמיניסטרציה לא יוכלו לבטל את הרשיון. סעיף זה נותן לאדמיניסטרציה סמכויות שאינן מקובלות בסדרי חוק.

לא צריך למסור גם את הסמכות השיפוטית וגם את הסמכות האדמיניסטרטיבית לידי אותו הגורם. לכן מצאתי לנכון כי במקום זה צריך לבוא בית־משפט או ועדת ערר.

הצעתי עוד תיקון, והוא, שאם רוצה השר לבטל את הרשיון, הוא מעביר זאת לוועדה והיא אשר תוכל לקבוע את ביטול הרשיון או צמצום הרשיון או עונשים אחרים שצריך להטיל על האנשים במידה שיוצדק הדבר.

אני סבור שההסתייגויות שלי אינן באות לפגוע בעצם התיקונים של החוק אשר בא להסדיר את שאלת השבחת הזרעים, אבל הן מונעות ממשרד החקלאות התערבות־יתר בשטחים שאינם שייכים לאדמיניסטרציה.

היו״ר ט. סנהדראי:

רשות הדיבור ליושב־ראש ועדת הכלכלה.

בנימין אבניאל (יו״ר ועדת הכלכלה):

כבוד היושבת־ראש, כנסת נכבדה. כאשר דנים בנושאים כאלה בחברה דמוקרטית ליברלית, הקושי הוא למצוא את האיזון, הייתי אומר, לא רק בין טובת הכלל ובין זכויות הפרט, אלא גם בין העלול להיפגע מתוך חוסר ידיעה והתמצאות לבין התערבות־יתר בזכותו של אדם אשר במקרים מסויימים עשוי או עלול ליהפך לפוגע באחר. ועקרון זה הוא הוא שהיה נר לחברי הוועדה כאשר בכל זאת קיבלו תיקונים מסויימים ולא הסכימו לקבל את הצעותיו של חבר־הכנסת צימרמן.

על מה חולק חבר־הכנסת צימרמן? הוא טוען כי די שיהיה כתוב: להסדיר גידולם של זרעים, ולא צריך גם לאסור גידולם ולאסור מכירתם. אולם, אין זה בדיוק כך. כבר הסברתי כי יכול אדם לגדל משהו טוב, ואחר־כך למכור משהו רע. היינו משהו שנתקלקל, משהו שהחזיקוהו שנים והקונה איננו מתמצא בכך.

אילו היינו מוסרים סמכות בלתי־מוגבלת לרשות המבצעת לנהוג בענין זה כראות עיניה, ועלולה להיות שריר־רות, — הייתי מבין. אולם אנו מסייגים גם את השר במקרה זה ואומרים, שמותר לו להתקין את התקנות רק אם היה משוכנע כי הדבר דרוש להבטחת טיבם או לשיפור טיבם של זרעים המיועדים למכירה. שנית, גם אחר־כך אנו מגביליים אותו ומקימים ועדת ערר. וכאן, במאמר מוסגר, רצוני להקריא ולהזכיר לכל חברי הכנסת כי בסעיף 4 ה (ב) לחוק העיקרי אנו קובעים כי „לוועדת הערר יהיו כל הסמכויות הנתונות לוועדת חקירה בסעיף 5 לפקודת ועדות חקירה״. ועדה זו איפוא אינה רק ועדת ערר ציבורית. זו ועדת ערר ציבורית עם סמכות שיפוטית, בראשה עומד שופט ומשתתפים בה עוד שני אנשי ציבור.

מלבד זאת אנו קובעים כי אם מישהו רואה עצמו נפגע, יכול הוא להגיש ערר לוועדה זו. ואם השר רוצה לבטל את הרשיון, אינו זכאי על דעת עצמו לעשות זאת, אלא השר, השר עצמו, צריך לפנות ליושב־ראש ועדת הערר שהוא שופט, בבקשה להפסיק את תוקפו של הרשיון עד תום התקופה שנקבעה לערר, או — אם הוגש ערר — עד להחלטת הוועדה בענין הערר. היושב־ראש רשאי להפסיק את תוקפו של הרשיון, בתנאים שייראו לו או בלי תנאים, או לדחות את בקשת השר להפסקתו.

אם כל־כך הגבלנו, אינני רואה מקום לחששות הרבים של חבר־הכנסת צימרמן, שכאן פוגעים בחירותו של הפרט ומתערבים יתר על הצורך בענינים המשקיים. לדעתי, נותנים כאן הגנה בענין חיוני מאד לחקלאים, בענין שהחקלאי לא תמיד יכול להבחין במבט עין. מומחה יכול ביתר קלות לדעת אם הזרע פגום, מקולקל, מיושן, או איננו סוג משובח. ובעוד אנחנו מעונינים שהחקלאי, אחרי שהשקיע עבודה כה רבה ועמל בזעת כפיו, יקצור ברינה תנובת פרי טוב ומשובח, אמרנו כי כל אסון לא יקרה אם אחרי כל־כך הרבה סייגים וערריים וגופים שעוסקים בדבר, יקבעו שמותר במקרה זה להגביל הגבלה מסויימת.

רצוני רק להודיע לבית כי דבר זה נעשה לאחר התייעצות, ועל דעת כל הגופים הנוגעים בדבר הישבים במועצות האלה. קודם שהובא החוק לפנינו, הובא למועצות החקלאיות לכל סוגיהן, שמבחינה ענינית ומקצועית נתנו הסכמתן לכך, ואני מציע לדחות את הסתייגותו של חבר־הכנסת צימרמן.

היו״ר ט. סנהדראי:

חבר־הכנסת אבניאל יעבור עתה להנמקת הסתייגותו.

בנימין אבניאל (תנועת החירות):

גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. לחברי־הכנסת שערי, ח׳מים ולי עבדכם, יש הסתייגות אחת קטנה אשר נובעת דווקא מרוח הדברים של חבר־הכנסת צימרמן.

צבי צימרמן (המפלגה הליברלית):
מי יענה על הסתייגותך?

בנימין אבניאל (תנועת החירות):
חבר־הכנסת בן־ישראל.

הסתייגותי היא לסעיף המדבר על מינוי מפקחים לענין זה. בחוק המקורי היתה הסמכות הזאת מסורה לשר, ולשר בלבד. רק הוא יכול היה לתת את אישורו למנות מפקח פלוני אלמוני. החוק שלפנינו מציע כי השר יוכל להעביר סמכות זו לאחרים. היינו, יוכל לאצול מסמכותו זו לאחר, והאיש ההוא ימנה מפקחים.

מאחר שעקב אכילס בכל הענין הזה הוא האיש המבצע, המפקח, לכן אמרנו: אין אנו מסכימים שהסמכות הזאת למנות את איש המפתח, האיש שיצטרך להיכנס בעבי הקורה, לטפל, להתעסק עם האדם, ולפעמים עלול לרדת לחייו, תימסר לפקיד, עם כל הכבוד אליו. הפקיד כבודו במקומו מונח, אך השר הוא הסמכות העליונה. הוא אחראי בפני הכנסת. אמנם אמרו לנו: באופן ממשי השר הרי לעולם איננו ממנה את האיש, אלא הפקיד הוא המציע את האיש, והשר נותן רק את האישור. אנו בכל זאת סברנו אחרת. לדעתנו, אם הפקיד יודע שהוא צריך להביא את הענין לפני השר, והשר צריך לאשר, והוא נושא באחריות הציבורית ביחס למינוי הזה, גם הפקיד המציע את המפקח יהיה זהיר יותר, וגם המפקח המקבל את המינוי מאת השר יהיה זהיר הרבה יותר, אחראי יותר, וישקול שבע פעמים לפני שיעשה צעד כלשהו. טענתנו היתה: עד עתה טוב היה שהשר מינה, מדוע אתם באים לשנות את הדבר? לא צריך למסור סמכות רגישה כזאת לידי פקיד. כדאי להשאירה, — גם אם יאמרו לי כי למעשה היא בידי הפקיד — בידי השר. באופן זה יסונן הדבר בשתי מסננות, ביתר הקפדה. השר בכל זאת יצטרך לשקול בענין.

הואיל וענין המפקחים הוא רגיש, לא רצינו להסכים לאצילת סמכות בסעיף זה והגשנו את ההסתייגות.

היו״ר ט. סנהדראי:
רשות הדיבור לחבר־הכנסת בן־ישראל, שישיב למסתייגים בשם הרוב בוועדה.

גדעון בן־ישראל (בשם הרוב בוועדה):
גברתי היושבת־ראש, כנסת נכבדה. נראה לי שבדבריו של חבר־הכנסת אבניאל יש אי־הבנה מסויימת. אחריותו הפרלמנטרית של השר שרירה וקיימת בכל המקרים, בין אם הוא מייפה את כוחו של אחד מעובדיו למנות מפקח ובין אם איננו עושה כן. שר החקלאות ממונה על ביצוע החוק והוא אחראי מבחינה פרלמנטרית לכל חלקיו.

השאלה שנתעוררה היא שאלת יעילות הביצוע. הרוב בוועדה היה סבור שאם מתמנה אדם המכיר את המפקחים ואת היידע המקצועי שלהם, חזקה עליו שהוא יבחר את האנשים המתאימים והמינוי ייעשה על סמך ידיעה אישית. מלבד זאת סבור היה הרוב בוועדה, שאם יהיה האיש כפוף לשר, יש להניח שאותה מסגנת תפעל ביתר שאת, בכיוון דבריו של חבר־הכנסת אבניאל, כאשר יהיו שני שלבים: מינוי על־ידי אדם המכיר מקרוב את המפקחים, ואחריות של הממנה בפני השר.

זאת ועוד. יש לשמור על חוש מידה. מדובר בעובדים בדרגה נמוכה למדי. המפקחים הם עובדי מדינה בדרגה 7.

בשורה שלמה של חוקים בעניני חקלאות נקבעו תקדימים בדומה להוראה זו, לפיה השר מסמיך מישהו למנות אנשים.

מכל הטעמים הללו אני מציע לכנסת לדחות את ההסתייגות.

היו״ר ט. סנהדראי:
אנו עוברים להצבעה.

ה צ ב ע ה

התיקון של חבר־הכנסת צ. צימרמן לסעיף 1 לא נתקבל.

התיקון האלטרנטיבי של חבר־הכנסת צ. צימרמן לסעיף 1 לא נתקבל.

סעיף 1, בנוסח הוועדה, נתקבל.

התיקונים א—ב של חבר־הכנסת צ. צימרמן לסעיף 2 לא נתקבלו.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הצעת חברי־הכנסת ב. אבניאל, י. שערי וי. ח׳מיס למחוק את סעיף 3 לא נתקבלה.

סעיף 3, בנוסח הוועדה, נתקבל.

היו״ר ט. סנהדראי:
אני מעמידה את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק הזרעים (תיקון), תשכ״ה—1965, נתקבל.

היו״ר ט. סנהדראי:
הישיבה הבאה של הכנסת — מחר בשעה 16.00. ישיבה זו נעולה.

הישיבה נגעלה בשעה 20.55.